

10. Tušer, Andrej 1999. *Ako sa robia noviny*.
S. 37–89, 149–160. Bratislava: SOFA.

ANDREJ TUŠER

AKO SA ROBIA NOVINY

SOFA

Motto:
Noviny ak nie sú umenie,
sú určite náročné remeslo

2. časť NOVINY

2.1 REDIGOVANIE

V úvodnej kapitole publikácie sme noviny definovali ako novinársky celok, pozostávajúci z novinárskych a nenovinárskych prejavov. Noviny vznikajú v tvorivom novinárskom procese, nazvanom aj *proces redigovania*.

Opierame sa o Terminologický slovník žurnalistiky (Serafínová a kol. 1989, 170): redigovanie je tvorivý proces, ktorého výsledkom je novinársky celok v podobe apretovaných a technicky pripravených novinárskych prejavov.

Na tvorbe novinárskeho celku (čísla novín alebo časopisu) sa podieľajú novinári (redaktori) ako jednotlivci, aj ako kolektív (redakcia). Vyplýva to z individuálneho a kolektívneho charakteru novinárskej práce. Zjednodušene môžeme povedať, že individuálny charakter má tvorba novinárskych prejavov, kolektívny charakter tvorba novinárskych celkov.

Keďže redigovanie je proces, možno povedať že nepretržitý, pomocne ho členíme na niekoľko fáz (etáp), ktoré za sebou (niekedy súčasne) nasledujú. V rámci nich majú jednotlivci-redaktori i kolektív-redakcia vymedzené funkcie.

Na jednotlivé fázy novinárskeho procesu a ich počet sa novinovedci pozerajú rozdielne, no zhodujú sa v tom, že bez nich nemožno novinársku činnosť na tvorbe periodika realizovať.

Ich genéza je nasledovná:

Majchrák (1979, 20) rozdeľuje proces redigovania do šiestich hlavných fáz: a) sledovanie udalostí a faktov, b) hodnotenie udalostí a faktov, c) výber tém na spracovanie, d) stvárnenie témy do žánru, e) publikovanie stvárnenej témy, f) ohlas na publikovanú tému.

Malá encyklopédia žurnalistiky (Jacz. a kol. 1982, 403) rozoznáva štyri fázy redigovania: a) vyhľadávanie a výber aktuálnej spoločenskej reality, b) výber novinárskych a nenovinárskych prejavov, c) ich apretácia, d) komponovanie obsahovo vyváženej makety novinárskeho celku.

Má 250 000 pravidelných čitateľov (výskum MEDIA&TGI 1997)

a patrí medzi päť najčítanejších denníkov na Slovensku. Vychádza od roku 1946 ako celoštátny denník.

Najväčší náklad má sobotňajšie vydanie so štvorfarebnou tlačou a rozsahu 32 až 36 strán.

Z toho viac než 10 strán tvorí inzercia.

Až 64 % tvoria abonenti PRÁCE a ďalších 18 % čitateľov uvádza, že má PRÁCU predplatenú niekto z rodiny.

Malé noviny okrem celotýždenného televízneho programu prinášajú i magazínové čítanie na voľný čas.

Ako čitatelia vnímajú denník PRÁCA?

- ako politicky neutrálny

- v porovnaní s konkurenčnými denníkmi prináša pestrejšie

informácie pre väčší okruh čitateľov

- obsahuje objektívne informácie z politiky, ekonomiky, zo sveta odborov, zo zahraničia, z kultúry a športu

- čitateľsky veľmi obľúbený je kaleidoskop zaujímavosti, rady so zdravotnou tematikou, čítanie na voľný čas

- z príloh PRÁCE sú najčítanejšie Rodinný a spoločenský poradca, Záhradkár, Rozhovor na sobotu

Kontakty:

Denník PRÁCA, spol. s r.o., Odborárske nám. 3, P.O.Box 124, 814 99 Bratislava, Slovenská republika
 odd. marketingu: tel.: 00421 07/50 23 93 37, 50 23 93 47, 50 23 93 49

fax: 00421 07/55 56 76 70, 55 42 29 85

E-mail: redakcia@praca.sk, marketing@praca.sk

Inzertná kancelária: Štefániková 19, 814 99 Bratislava

tel.: 00421 07/39 60 91, 39 24 90, fax: 39 26 06

Brečka (1985, 25) člení tvorivý novinársky proces z psychologického hľadiska na štyri základné fázy: a) zhromažďovanie informácií, b) spracúvanie informácií, c) pretváranie informácií (tvorba), d) komunikácia informácií.

Charvát (1991, 6) rozoznáva päť fáz procesu redigovania: a) získavanie novinárskych informácií, b) získavanie príspevkov, c) zostavovanie novinárskeho celku, d) realizácia (produkcia), e) získavanie recipientských ohlasov a zisťovanie postojov verejnosti.

Veľas (1993, 38) rozlišuje v tvorivom novinárskom procese dve hlavné fázy: a) prípravnú a b) tvorivú; prípravná fáza má dva stupne, pričom v prvom stupni dochádza k výberu javov a voľbe témy a žánru, v druhom stupni k hodnoteniu vyčlenených javov, tvorivá fáza má tri časti, pričom v úvodnej ide o načrtnutie plánov novinárskeho prejavu, v kreačnej vzniká novinársky prejav a v dokončovacej sa uzatvára.

Vojtek (1995, 125) člení proces redigovania na päť fáz: a) vyhľadávanie a výber (selekcia) aktuálnych javov spoločenskej reality, b) výber (selekcia) novinárskych a nenovinárskych prejavov, c) apretácia a adjustácia vybraných novinárskych a nenovinárskych prejavov, d) tvorba obsahovo i formovo vyváženej makety novinárskeho celku, e) získavanie čitateľských ohlasov na vydaný novinársky celok (najskôr na jeho jednotlivosti) ako jedno z východísk pre tvorbu nového celku.

Z povedaného vyplýva, že redigovanie je náročný proces a od jeho dôkladnej realizácie v každej jednej etape závisí výsledná kvalita – novinársky celok.

Napriek rozdielnemu formálnemu (nie obsahovému) pohľadu na proces redigovania spomínaní autori rozoznávajú (aj keď ich rôzne pomenúvajú) prípravnú a kreačnú fázu tvorby novinárskeho celku, a to tak v individuálnom ako aj kolektívnom prístupe.

Aby bola lepšie pochopená tvorba novín ako jednoliaty a nepretržitý proces, nebudeme ju členíť (kúskovať) na prv uvedené etapy (fázy), ale stručne budeme postupovať po fiktívnej redakcii až po prípravu novinárskeho celku.

Novinár – redaktor najprv pozoruje prostredie, v ktorom sa pohybuje a zhromažďuje informácie. K udalostiam a javom prichádza už pripravený a z hľadiska tejto prípravy (vie, čo chce alebo pozná zámer redakcie) si pri výbere informácií ponecháva na spracovanie tie najdôležitejšie.

Po voľbe novinárskeho žánru pokračuje napísaním príspevku (novinárskeho prejavu). Môže sa rozhodnúť pre akceptačné alebo stanoviskové stvárnenie, pre spravodajstvo alebo publicistiku. Žáner si volí sám alebo na základe redakčného zámeru.

Doteraz sme svedkami *individuálneho* charakteru novinárskej práce, ktorý sa dokonca ani nemusí realizovať v redakcii: udalosti a javy sa nachádzajú v spoločenskej realite (jednoducho povedané „v teréne“) a ich tvorba sa môže realizovať kdekoľvek aj mimo redakcie.

Z napísaných novinárskych prejavov od jednotlivých autorov, redaktorov, externých spolupracovníkov sa vyberajú tie, ktoré sa budú publikovať (sú v súlade so zámermi alebo plánom redakcie, alebo z iných dôvodov sa s nimi ráta). Po výbere je potrebné ich pripraviť na publikovanie, to znamená musia sa apretovať a upraviť po jazykovej, štylistickej, vecnej a technickej stránke. Pri apretácii sa používajú korektorské značky, ktoré sa ďalej ešte viac uplatňujú pri korektúrach novinovej sadzby.

Je nevyhnutné, aby si novinár apretoval najprv sám svoj text (aby predišiel nielen jazykovým, ale najmä vecným chybám) a až potom ho odovzdal na redakčné spracovanie.

Uvedený krátky príklad je z denníka, ktorý prevzal fotografiu aj s textom z medzinárodného spravodajského servisu:

Seržant Michael Rauch na stráž na svojom poste na ceste neďaleko mesta Kladnj asi 80 kilometrov južne od Tuzly.

Dobre apretovaný text k obrázku mohol z jazykového hľadiska vyzerať takto:

Seržant Michael Rauch má stráž na ceste neďaleko mesta Kladnj asi 80 kilometrov južne od Tuzly.

Táto a nasledujúca časť tvorby (realizácie) novinárskych prejavov je nesmierne dôležitá, lebo tu sa už formuje budúce vydanie čísla novín alebo časopisu.

Novinárske prejavy sa zaraďujú do jednotlivých strán, kde sa z nich pripravia zrkadlá a zo strán sa pripraví maketa celého čísla. Pri príprave zrkadiel sa dostávajú do etapy zostavovania (komponovania) novinárskeho celku a tvorba nadobúda *kolektívny* charakter novinárskej práce.

Pri zostavovaní vydania novín alebo časopisu (makety) je potrebné pamätať na štruktúrne a graficky vyvážený novinársky celok. Vodidlom by mal byť krátkodobý a operatívny plán čísla. Noviny by mali zachovať jednotu obsahu (rešpektovať potreby a záujmy adresátov z hľadiska tematického, žánrového i odychového) a formy (adekvátna grafická úprava). Lebo novinársky celok, ako sme už povedali, nepozostáva len z novinárskych prejavov (novinárske spravodajstvo a novinárska publicistika), ale aj z nenovinárskych (informačný servis, úžitkové, inštrumentálne informácie, inzercia, zábava, oddych, poučenie).

Realizačná fáza predstavuje výrobu novinových strán a nadväzne na ňu výrobu novín. Novinové strany sa tradične realizujú v tlačiarni, ale mnoho redakcií má už vlastnú techniku, ktorá im umožňuje v osvitovej jednotke vyhotoviť dokonalé predlohy pre tlačiareň. Tá v konečnom dôsledku vykoná už iba poslednú – výrobnú fázu tvorby novinárskeho celku – vytlačí noviny.

Do procesu redigovania niektorí autori zaradujú aj ohlasy na vydaný novinársky celok (Majchrák, Vojtek), iní autori (Charvát) tvrdia, že do tohto procesu nepatria, podobne ako tlačiarenská produkcia. V každom prípade je však recipientský ohlas dôležitý signál pre tvorbu nasledujúcich vydaní novinárskeho celku, pretože názory adresátov na obsah novín môžu redakcii pomôcť skvalitniť ďalšie novinové číslo alebo čísla. Už aj preto, lebo čitateľ je vlastne ten, kvôli ktorému sa noviny alebo časopis vydávajú.

Hovorili sme o nevyhnutnej povinnosti novinára prečítať si po sebe text. Pri tomto čítaní, alebo, správnejšie povedané *apretovaní*, ide o jeho gramatickú, štylistickú a vecnú úpravu. Môže sa stať, že v ňom nenájde žiadnu chybu, ktorá by text nežiadúco ovplyvnila. Ale je možné, že ho bude musieť znova prepísať, ak nie napísať.

Na to, aký žáner zvoliť, predurčuje téma a danosti novinára. Voľbu žánra je dôležité dobre premyslieť. Niekoľko rád a podnetov prináša kapitola **NOVINÁRSKE ŽÁNRE**.

2.1.1 DIZAJN

Stvárnenie novinárskeho (i nenovinárskeho) prejavu do podoby, ako sa ona nachádza v novinovom výtlačku, je úlohou ďalšej etapy procesu redigovania. Ide o grafickú úpravu, ktorej sa zásluhou modernej výpočtovej techniky hovorí už grafický dizajn. Technicky upraviť a graficky realizovať sa musí nielen každý text sám osebe (rukopis), ale všetky texty (rukopisy) a strany ako celok. Z tejto fázy tvorby vychádza obraz konečnej tváre periodika.

Podľa Vatrála (1997, 21) jestvuje viac elektronických programových produktov umožňujúcich napísanie textov (T602, MS Word, WordPerfect), vyhotovenie sadzby a zalomenie strán (Ventura Publisher, Aldus PageMaker, QuarkXPress), vytvorenie grafických prvkov (Aldus Freehand, Adobe Illustrator, CorelDRAW) a spracovanie obrazových predlôh (Adobe Photoshop, Photostyler, Corel PHOTOPAINT) v takých formátoch výstupných súborov, ktoré umožňujú vzájomnú výmenu dát.

Novinársky prejav v podobe rukopisu sa musí adjustovať, technicky upraviť. To znamená, že je potrebné určiť druh, veľkosť (stupeň) a rez (výraznosť) písma, šírku sadzby a titulkov, prípadne iných súčastí textu (grafy, tabuľky, fotografie).

Dôležité je oboznámiť sa najprv s náležitosťami rukopisu. Najnovšie ich charakterizuje Beran (1994, 6–20):

Rukopis je text odovzdaný na ďalšie polygrafické spracovanie. Mal by zodpovedať určitým zásadám, aj keď sa už norma STN 88 0220 Úprava rukopisov pre tlač striktné nedodržiava.

Rukopis má byť napísaný podľa pravidiel slovenského pravopisu (alebo iného pravopisu, ak je písaný v inom jazyku) na jednej strane formátu A4 na písacom stroji rovnakým druhom písma s riadkovaním 2, číslovaný v hornom pravom rohu alebo dolu v strede strany. Minimálne voľné okraje strany rukopisu sú hore 2,5 cm, vľavo 3,5 cm, vpravo 1,5 cm a dolu 2 cm, čím sa zabezpečí počet riadkov na jednej strane maximálne 30 a priemerný počet úderov 60, pričom za znaky sa počítajú aj interpunkčné znamienka a medzery. Odsek sa zvyčajne piateimi medzerami.

To nie je samoučel – na 1 strane takto vyjde cca 1800 znakov, podľa čoho sa dobre počíta rozsah rukopisu. S týmto súvisí aj počítanie väčších rukopisov (napríklad pre knihy), kde sa text ráta na autorské háčky: 1 autorský hárok (AH) má 20 strán rukopisu.

V rukopise musí byť jasné členenie na odseky, vrátane označenia titulkov, nadtitulkov, podtitulkov a medzitulkov (bud' priamo ich úpravou alebo vyznačením na ľavom okraji rukopisu). Tento okraj slúži aj na ďalšie pokyny týkajúce sa sadzby či umiestnenia ilustrácií alebo iných prvkov.

Niektoré redakcie majú na uľahčenie písania rukopisov a prepočítavanie rozsahu tzv. rámečkové (hlavičkové) papiere s potrebnými kolónkami (názov príspevku, meno autora príp. vedúceho oddelenia, dátum príp. čas odovzdania rukopisu, číslo novinovej strany, na ktorú text patrí, číslo strany rukopisu, druh písma, stupeň veľkosti písma a šírku (formát) sadzby, na aký sa má text vysádzať, príp. iné pokyny, ktoré považuje redakcia za nevyhnutné). V opačnom prípade by sa rukopisy pri spracovaní v redakcii alebo v tlačiarňi mohli pomiešať. Rámečkový papier má v záhlaví uvedený názov redakcie.

Prílohy, tabuľky, popisky k fotografiám a iné doplnky sa píše na samostatné listy umiestnené na konci rukopisu a číslojú sa číslom strany, na ktorú patria.

Ak je takýto rukopis z písacieho stroja napísaný kvalitne, nie je potrebné ho prepisovať, ale dá sa spracovať systémom automatizovaného čítania OCR (Optical Character Recognition).

Odporúča sa spomenuté rukopisné zásady uplatňovať aj pri textoch vytvorených v textových editoroch. Rozdiel je v tom, že texty z písacieho stroja nerozlišujú číslicu 1 a písmeno l, podobne ako číslicu 0 a písmeno O, ako je to v textovom editori. Ak chceme rukopis z písacieho stroja použiť pre systém OCR, treba tieto rozdiely vyznačiť tak, že malé písmeno l (ak má byť číslicou) upravíme na 1 a veľkému písmenu O (ak nemá byť číslicou) pridáme háčik.

V záujme operatívnej a kvality výsledného produktu (novín alebo časopisu) musí mať rukopis všetky spomínané náležitosti (a je jedno, či je dodaný redakciou do tlačiarne, alebo si ho redakcia sama spracúva až po výstup v osvitovej jednotke, laserovej tlačiarňi či inej technike).

Po odovzdaní rukopisu pokračuje práca, spočívajúca v jeho prevedení na sadzbu. Preto je potrebné prepočítať rozsah rukopisných riadkov na sadzbové riadky. Rozsah rukopisu sa vypočíta tak, že vynásobíme počet znakov na jednej

rukopisnej strane počtom rukopisných strán (ak ide o viacstranový rukopis), pri rukopise kratšom ako jedna strana vypočítame rozsah tak, že vynásobíme počet úderov v jednom riadku (priemer 60) počtom riadkov. Prepočítanie na riadky sadzby sa robí podľa toho, aký typ, veľkosť (stupeň), rez písma a dĺžka riadka (šírka sadzby) boli zvolené. Tento prepočet sa robí pomocou typografického prívítka alebo podľa vzorníka písma.

Jednotlivé redakcie (alebo ich grafické pracoviská, ktoré pripravujú sadzbu až po výstup na osvitovej jednotke) majú vypracované vlastné systémy, mnohé tlačiarne ponúkajú zasa vzorníky písma vysádzané v rôznych modifikáciách stupňov i rezov.

Ďalšou etapou tvorby periodika je vyhotovenie zrkadla novinovej strany a obrazca sadzby. Ten sa môže v počítači predtlačiť už aj so stálymi grafickými prvkami (rubriky, zarážky, rámečky). Takémuto obrazcu sa hovorí šablóna. Sadzač si v programe otvorí príslušnú šablónu a do nej podľa zrkadla umiestňuje texty a ilustrácie.

Zhromaždeným rukopisom a zrkadlám všetkých strán novinárskeho celku sa hovorí *maketa*.

Doteraz sme hovorili o príprave rukopisu a práci s ním v prípade, že je písaný na písacom stroji. V súčasnosti sa však už písací stroj používa veľmi zriedka a výhodnejšie je text písať priamo do počítača (v niektorom z textových editorov).

Základom pre nekomplikovanú prácu v redakcii je hladký text od autora (z jedného druhu, rezu a stupňa písma), zarovnaný k ľavému okraju. Treba v ňom označiť odseky piatimi medzerami a je vhodné napísať zvýraznené časti vyznačovacím písmom (kurzíva, polotučné, tučné). Text od autora sa nemá formátovať, zarovnávať do blokov, komprimovať. Klávesa Enter sa používa iba na ukončenie odseku a nie po každom riadku, pretože zalamovací program pracuje s odsekmi.

V prípade externých autorov (spolupracovníkov redakcie) možno text priniesť na diskete, ale súčasne priložiť jeho vytlačenú podobu.

Pre názornosť ako príklad uvádzame časť procesu výroby Týždenníka o hospodárstve a podnikaní TREND, ktorý má v základnej štruktúre novinárskeho celku s pravidelnou sekciou Fakt rozsah 32 + 28 strán, s mimo-riadnymi sekciami až 104 novinových strán veľkého (berlínskeho) formátu. Strany majú šesť stĺpcov šírky 9 cícier, čo sú 4 cm na jeden stĺpec. Veľký rozsah strán si vyžaduje dokonalú organizáciu redakčnej práce od rukopisu až po vyhotovenie predlohy pre tlačiareň.

Redakcia pracuje s vlastným DTP pracoviskom (DeskTop Publishing – vydavateľstvo na stole – počítačové spracovanie textov a ilustrácií na publikovanie).

na báze systému, ktorého jednotlivé zariadenia sú navzájom prepojené na všetkých pracoviskách, a používa textový editor T 602.

Každá novinová strana má určeného zodpovedného redaktora, ktorého úlohou je podľa harmonogramu kompletne pripraviť stranu a odovzdať ju v čase uzávierky. Keďže novinových strán je veľa, zodpovední redaktori majú na starosti viac strán. Prácu na čísle koordinuje zástupca šéfredaktora a zameriava sa predovšetkým na obsahovú stránku; hlavný sekretár zabezpečuje technickú stránku výroby a okrem toho je v úzkom kontakte s obchodným oddelením, určujúcim inzertné plochy v novinách. Tie sa striktné dodržiavajú. Náplňou práce šéfredaktora je dlhodobé obsahové zameranie periodika najmä z hľadiska perspektívy.

Redakcia spravidla s rukopisom v klasickom ponímaní už nepracuje. „Rukopisom“ je text príspevku na obrazovke počítača, kam si ho autori píšu a vykonávajú aj jeho apretáciu. Potom pošlú určeným povelením text na prečítanie do počítača redaktorovi zodpovednému za stranu, na ktorú prispievajú. Ak tento nemá námietky ku kvalite, obsahu ani k rozsahu textu, odošle ho povelením do počítača jazykovej redaktorky. Tá mu ho po prečítaní a oprave (v zmysle Pravidiel slovenského pravopisu) vráti.

Redaktor zodpovedný za stranu má pripravené zrkadlo alebo stručný náčrt strany (obr. 5). Takúto predstavu o strane s príslušnými textami, fotografiami, grafmi príp. tabuľkami odovzdá grafickému pracovisku, kde ju grafik upraví na zalamovacom termináli. Používa sa spravidla hladká sadzba, podľa potreby niekedy zúžená či rozšírená, alebo stupeň písma zväčšený či zmenšený.

Z vyhotovenej strany urobí grafický redaktor odtlačok (obťah), ktorý dostane jazyková redaktorka a redaktor zodpovedný za stranu. Vykoná sa domáca korektúra (vyznačia sa jazykové i technické chyby), po ktorej príde strana opäť ku grafikovi. Ten opraví vyznačené chyby a urobí nový obťah strany (obr. 6, 7). Po porovnaní opravených chýb s vyznačenými a v prípade, že strana je bez chýb, odovzdá sa označená podpisom, dátumom a presným časom na ďalšie spracovanie. Korigovaná strana aj s príslušenstvom na ňu patriacim sa archívuje. V osvitovej jednotke sa definitívna verzia novinovej strany vyvolá na film, ktorý sa potom dodá tlačiarňi.

Ťažisko príspevkov v týždenníku je na vlastných redaktoroch, reportéroch a fotoreportéroch. Práca s textami je plánovitá, každý autor dodá dohodnutý rozsah príspevku v riadkoch. Redakcia nepoužíva pojem rukopis, pretože v pravom zmysle slova neexistuje.

Príspevky spolupracovníkov prichádzajú buď na objednávku alebo spontánne. Niekedy ich dodávajú na disketách, inokedy ešte v klasickej podobe ako rukopisy písané na formáte A4 písacím strojom alebo počítačom. Tie sa v redakcii prepisujú a upravujú. V prípade, že príspevok spolupracovníka je nepriemerane dlhý a ťažko upraviteľný, vráti sa autorovi späť na prepracovanie alebo skrátenie.

Pri voľbe písma majú redakcie viac možností. Klasické triedenie podľa charakteristických znakov pozná pre tento účel štyri základné typy, v našich podmienkach písmo latinky: medieval, antikva, grotesk, egyptienka.

Najstarší druh písma je *medieval*. Je to tieňované písmo, má široký obraz, výrazné trojhranné serify (pätičky) a malé rozdiely medzi hrúbkou tieňových a vlasových ťahov:

abcdefghijklmnopqrst
 ABCDEFGHIJKLMN
 1234567890 & .,-:;!?’

Medieval

Klasickým knižným (i novinovým) písmom je *antikva*, hovorí sa jej aj *bodoni* (podľa jej tvorca, rímskeho typografa Bodoniho). Aj ona je tieňované písmo, ale na rozdiel od medievalu je vysoké a štíhle, má tenké vodorovné serify (pätičky) a výrazné rozdiely medzi hrúbkou tieňových a vlasových ťahov:

abcdefghijklmnopqrst
 ABCDEFGHIJKLMN
 1234567890 & .,-:;!?’

Antikva

Moderným jednoduchým písmom je *grotesk* (*paličkové písmo*). Má rovnomerne hrubé ťahy bez tieňovania a serifov, vyznačuje sa prísnu konštrukčnosťou a geometrickosťou:

abcdefghijklmnopqrst
 ABCDEFGHIJKLMN
 1234567890 & .,-:;!?’

Grotesk

Podobná grotesku je *egyptienka* (*memfis*), je takisto bez tieňovania, ale má výrazné a hranaté serify. Jej použiteľnosť sa viaže viac na tlač titulkov (najmä plagátových):

abcdefghijklmnopq
 ABCDEFGHIJKLMNO
 1234567890&.,-:;!?’

Egyptienka

V súčasnosti toto členenie už nevyhovuje, používa sa klasifikácia písem (Beran 1994, 34–48) z grafického charakteru písmových znakov, ktorý má dva základné princípy: dynamický (rukopisný) a statický (kreselný).

Dynamický princíp má tieňovanie (rozdiely medzi slabými a zosilnenými ťahmi písma) málo výrazné a os tieňovania je šikmá, pri *statickom* princípe sú prechody medzi jednotlivými ťahmi veľmi výrazné a os tieňovania je zvislá. Deliacim znakom sú aj serify.

Pri latinkovom písme existujú antikvy (základná forma latinkového písma, charakteristickým znakom je rozdiel v hrúbke medzi hlavnými a vedľajšími ťahmi a zakončenie písma serifmi), lineárne, písané (kaligrafické) a lomené. Serifmi je zakončené aj lineárne písmo (pôvodne egyptienka s rovnakou hrúbkou písmových ťahov), ktorého novšie je hrúbka hlavných a vedľajších ťahov mierne, ale viditeľne diferencovaná, má výrazné serify štvorhranné alebo trojuholníkové.

Lineárnym bezserifovým písmom je grotesk (nepresne označované), ktorý nemá tieňovanie, existuje aj *lineárna antikva* (tieňovaná a bez serifov).

Kaligrafické písmo (písané písmo, skript) má pôvod v historických písaných písmach. Toto písmo má často väčší sklon než kurzíva a je typické tzv. spojnicou, ktorá nadväzuje na ďalšie písmeno. *Volne písané písmo* (patrí do skupiny kaligrafických) nevyzerá dobre v dlhších textoch, používa sa v reklame, pri sadzbe titulkov, ako akcidenčné písmo.

Lomené písmo je charakteristické lomenými ťahmi a výrazne diferencovanou hrúbkou písmových ťahov (švabach, fraktúra, textúra, rotunda a i.).

Existuje ešte *ozdobné písmo*, ktoré je veľmi rôznorodé (antikvové, egyptienkové, bezserifové, lomené a i.). Vznikajú aj zanikajú, využívajú sa najmä pri akcidenciách, niekedy aj pri titulkovaní.

Pri úprave rukopisu sa nevolí len typ písma, ale aj jeho veľkosť (stupeň) a rez.

Pre *veľkosť*, čiže *stupeň* písma je rozhodujúca veľkosť kuželky a nie veľkosť obrazu písma. Termín *kuželka* pochádza z kovovej sadzby, kde sú tlačové znaky písmen tvorené odliatkami z písmoviny. Každý základný stupeň písma (rozmer kuželky v bodoch) mal v kovovej sadzbe svoje pomenovanie.

Hoci dnes sa používa iba zriedkavo a starší novinári či sadzači si ho pamätajú, z tradičných a klasických dôvodov ho uverejňujeme (pozri obrázok s. 47–48). Aj dnes sa totiž ešte hovorí o petite, borgise, garmonde a cicere a súčasne aj dnes sa ešte používa klasický typografický systém.

Napriek tomu, že práca s písmom a technológia tlače sa od základu zmenili a kovové písmená nahradili digitálne fonty, písmo ostalo. Preto i počítačové sadzacie systémy stále rešpektujú základné typografické zásady, ktoré vychádzajú z pôvodnej kovovej sadzby (Beran 1994, 14–15):

Európskym typografickým systémom je Didotov (1775), ktorý vychádza z veľkosti parížskej stopy (32,48 cm) a jeho mernou základnou jednotkou je typografický bod, pričom 12 bodov tvorí cicero. Popri ňom existuje angloamerický typografický systém, ktorý vychádza z anglickej stopy (30,47 cm) a jeho mernou základnou jednotkou je bod – point (pt). Didotov bod = 0,3759 mm, 12 bodov = 1 cicero = 4,513 mm. V angloamerickom systéme má bod (point) = 0,3528 mm, 12 bodov (12 points) = 1 pica = 4,23 mm.

V programoch DTP sa stupne veľkosti písma merajú v angloamerických a nie didotovských typografických mierach (point, pica). Na prácu s typografickými mernými systémami sa ako pomôcka používa typografické pravítko.

Najpoužívanejší *rez* predstavuje *základné písmo* (stojaté, obyčajné, normálne), od neho sa odvodzuje *vznačovacie písmo*. Od základného sa líši kresbou a používa sa na zvýraznenie dôležitých slov, viet alebo celých odsekov. Patrí sem

6 – kolonel

Dynamický princíp má tieňovanie (rozdily medzi slabými a zosilnenými ťahmi písma) málo výrazné a os tieňovania je šikmá, pri *statickom* princípe sú prechody medzi jednotlivými ťahmi veľmi výrazné a os tieňovania je zvislá. Deliacim znakom sú aj serify. Pri latinkovom písme existujú antikvy (základná forma latinkového písma, charakteristickým znakom je rozdiel v hrúbke medzi hlavnými a vedľajšími ťahmi a zakončenie písma serifmi), *lineárne, písané* (kaligrafické) a *lomené*. Serifmi je zakončené aj *lineárne písmo* (pôvodne egyptienka s rovnakou hrúbkou písmových ťahov), ktorého novšie je hrúbka hlavných a vedľajších ťahov mierne, ale

8 – petit

Dynamický princíp má tieňovanie (rozdily medzi slabými a zosilnenými ťahmi písma) málo výrazné a os tieňovania je šikmá, pri *statickom* princípe sú prechody medzi jednotlivými ťahmi veľmi výrazné a os tieňovania je zvislá. Deliacim znakom sú aj serify. Pri latinkovom písme existujú antikvy (základná forma latinkového písma, charakteristickým znakom je rozdiel v hrúbke medzi hlavnými a vedľajšími

10 – garmond

Dynamický princíp má tieňovanie (rozdily medzi slabými a zosilnenými ťahmi písma) málo výrazné a os tieňovania je šikmá, pri *statickom* princípe sú prechody medzi jednotlivými ťahmi veľmi výrazné a os tieňovania je zvislá. Deliacim znakom sú aj se

12 – cicero

Dynamický princíp má tieňovanie (rozdily medzi slabými a zosilnenými ťahmi písma) málo výrazné a os tieňovania je šikmá, pri *statickom* princípe sú prechod

16 – tercia

Deliacim znakom sú aj serify. Pri latinkovom písme existujú antikvy (základná forma toho **LATINKOVÉHO PÍSMO, CHARAKTERIS**

20 – text

Pri latinkovom písme existujú formy **LATINKOVÉHO PÍSMO, KTORÉ**

24 – dvojcicero

Deliacimi znakmi sú aj serify. **PRI LATINKOVOM PÍSMO**

28 – dvojstredné

Deliacim znakom sú aj tie
PRI LATINKOVOM PÍS

36 – trojdicero

Deliacim znakom sú
AJ TIE PRI LATIN

48 – štvorcicero

Medzi slovami
SA NÁJDU AJ

kurzíva, polotučné, tučné, polotučná kurzíva, tučná kurzíva, kapitálky (verzálky). Na zvýrazňovanie slov sa používa aj riedené písmo.

Kapitálky sú veľké písmená vo výške malých písmen, minuskuly sú malé písmená, majuskuly sú veľké písmená.

Ak novinárstvo nie je veda, je určite umenie.

Typ písma: obyčajné

Ak novinárstvo nie je veda, je určite umenie.

Typ písma: polotučné

Ak novinárstvo nie je veda, je určite umenie.

Typ písma: kurzíva

Ak novinárstvo nie je veda, je určite umenie.

Typ písma: polotučná kurzíva

AK NOVINÁRSTVO NIE JE VEDA, JE URČITE UMENIE.

Typ písma: verzálky

AK NOVINÁRSTVO NIE JE VEDA, JE URČITE UMENIE.

Typ písma: kapitálky

V rukopise sa jednotlivé písmena predpisujú nasledovne:

- polotučné: text sa podčiarkne plnou červenou čiarou
- tučné: text sa podčiarkne dvomi plnými červenými čiarami
- kurzíva: text sa podčiarkne zelenou vlnovkou
- polotučná kurzíva: text sa podčiarkne plnou červenou čiarou a zelenou vlnovkou
- tučná kurzíva: text sa podčiarkne dvomi plnými červenými čiarami a zelenou vlnovkou
- riedené: text sa podčiarkne prerušovanou čiarou
- kapitálka (verzálka): text sa dá do rámčeka

Súčasne s voľbou typu, veľkosti (stupňa) a rezu písma sa predpisuje v rukopise aj šírka sadzby, akú má text mať v novinách. Podľa takto predpísaného textu v rukopise sa vytvorí *sadzba*. Vzniká v tlačiarni alebo (vdáka DTP) veľmi často už v redakciách.

V ručnej sadzbe existovali sady a súbory písma.

V elektronickej sadzbe namiesto nich sú písomové fonty. Podľa rezov písma sú nainštalované v počítači a po príslušných poveloch na základe sádzacích programov z nich vzniká sadzba a zo sadzby strana ako výstup z laserovej tlačiarne alebo osvitovej jednotky.

Nebezpečenstvo pri elektronickej sadzbe je v tom, že písmo možno zužovať a rozširovať, čo pri nevhodnom použití môže sadzbu deformovať. Ďalšie nebezpečenstvo vzniká pri delení slov (Beran 1994).

Slová sa nesmú deliť:

- ak by ostalo na konci riadka jedno písmeno (a-pokalypsa)
- ak by na nasledujúci riadok boli prenesené iba dve písmená (železni-ca)
- ak by rozdelením slova vzniklo slovo nevhodného významu alebo vulgárizmus (spisova-tela, vytvo-riť)
- nesmie sa deliť titul osoby a jej meno (Ing.-Hrúza) a skrátené krstné meno a priezvisko (A.-Hrúza)
- čísla (20-000), číslovky so skratkami jednotiek (20-Sk, 50-cm) a dátumy vysádzané číslicami (22.4.-1997, alebo 22.-4.1997, alebo 22.-apríla 1997)
- skratky (t.-j., s.-r. o., v.-o. s., š.-p.)

Delenie slov sa riadi podľa Pravidiel slovenského pravopisu, ale aj typografickými pravidlami, ktoré nepovoľujú na konci riadka ponechať okrem spojky „a“ jednoslabičné a slabičné predložky a spojky. Pri zarovnannej sadzbe možno deliť iba tri riadky za sebou. Pri úzkej sadzbe do 30 písmen sa toto pravidlo nemusí dodržiavať, dokonca možno na konci riadka ponechať aj jednopísmenové predložky a spojky, pretože je to lepšie, než rozpálené jedno slovo na celý riadok.

Pri sadzbe môžu nastať ďalšie nedostatky, ktoré sa priečia typografickým zásadám. Je to tzv. *rieka*, ak v stĺpci vo viacerých riadkoch pod sebou vznikne súmerná medzera; alebo tzv. *vdova*, ak na konci novinového stĺpca sa začína riadok nového odseku; alebo tzv. *sirota* či *pankhart*, nedoplnený východový riadok na začiatku nového stĺpca. Prinášame ukážky z periodík (pozri obr. 1, 2, 3).

Sadzba sa na rukopise predpisuje podľa toho, aký počet stĺpcov má novinová strana príslušného periodika (šírka stĺpcov sa meria na cicerá) a podľa charakteru novinárskeho prejavu.

Keď sú všetky texty príslušnej strany predpísané, dostanú sa ku grafickému redaktorovi. Ten podľa vopred vyhotoveného zrkadla pripraví (zalomí) stranu. Po vyhotovení jej odtlačku (obťažhu) sa strana dostane na *autorskú*, resp. *domácu* korektúru (pozri príklad z redakcie Trend).

Prečo čakali?

Keď asi stočlenná výprava futbalistov bratislavského Slovana a ich priaznivcov pred týždňom priletela do Londýna na prvé stretnutie PVP s FC Chelsea, mnohých prekvapilo dlhšie čakanie na pasovú kontrolu. Presnejšie dva veľmi rozdielne rady. V prvom boli cestujúci z krajín Európskej únie, tí prechádzali rýchlo, stačilo im, že mali v ruke cestovný pas. V druhom rade boli cestujúci z nečlenských krajín a teda aj zo Slovenska. Museli počkať a ich prechod aj potom trval oveľa dlhšie. Pozorne im kontrolovali cestovné pasy a museli odpovedať na otázky. Výhoda členstva v EÚ sa ukázala aj na zdanlivej máličkosti.

(mil)

Obr. 1. Veľký počet (5) delených riadkov za sebou, hoci sadzba má 40 písmen

Alžbeta Mičáková, Radoslava Cvacchová, Michal Vico, Aneta Drahnová, Zuzana Mažgútová, Simona Dujčíková, Natália Vrablová, Juraj Vičák, Lucia Šlosarčíková, Peter Kubinec, Jaroslav Ondák, Daniel Cigánik, Matej Melišik, Peter Butko, Andrej Kocian, Katarína Kavecká, Ivana Polesná, Dagmar Smrekovská, Simona Belová, Marek Murárik, Lukáš Púček, Barbora Várošová, Eubomíra Závodská, Matej Šulla, Katarína Ťažká, Jakub Lacúch, Nikola Laurenčíková, Tatiana Ďuračková, Romana Kláňová, Natália Fupšová, Marek Štekláč, Veronika Kubalová, Natália Tomanová, Richard Košťuriak, Mário Sivoň, Martina Urbancová, Terézia Bohačiaková, Filip Palárec, Andrej Ahmadžada, Adam Liška, Daniel Samec

Obr. 2. Takto nepekne vyzerá v novinách rieka

Orientujú sa na zákazníka, zavádzajú nový produkt: PRIORITNÉ Z Slovenská pošta sa mod

Slovenská pošta deň čo deň musí neustále čeliť rozširujúcej sa konkurencii. Okrem výhrady na prepravu listových zásielok sa nachádza v silnom konkurenčnom prostredí. V peňažnej službe nám neustále konkuruje rozširujúca sa sieť bánk a v premiestňovacej činnosti súkromní prepravcovia.

Vedenie Slovenskej pošty, aby mohlo čeliť tejto konkurencii, spracovalo "Projekt rozvoja poštovej

voľujú, sú vyznačené žlté čiary.

Zavádzanie nových produktov je tiež ústretový krok k zákazníkovi. Tak ako pred časom sa zaviedol nový produkt zásielok EMS, teraz od 1.9.1997 zaviedla Slovenská pošta nový produkt "PRIORITNÉ ZÁSIELKY". Tento druh zásielok do 2 kg vyplní medzeru medzi obyčajnými listovými zásielkami a zásielkami EMS.

Prioritné zásielky teda budú mať

prednosť v preprave a v prípade, že budú podané do odchodu rozhodného spoja prevažne medzi 14 - 15 hod., budú doručené, alebo dodané nasledujúci pracovný deň. Samozrejme, za túto prednosť v preprave odosielateľ zaplatí + 4.-Sk. Prednosťou bude, že budú dodané skôr, ako obyčajné listové zásielky. Na prioritné zásielky zatlaf nie je možné požadovať ďalšie služby.

Obr. 3. Málakedy sa stane, že v jednom stĺpci sa nachádza vdova aj sirota (pankhart). Na ukážke je to v strednom stĺpci

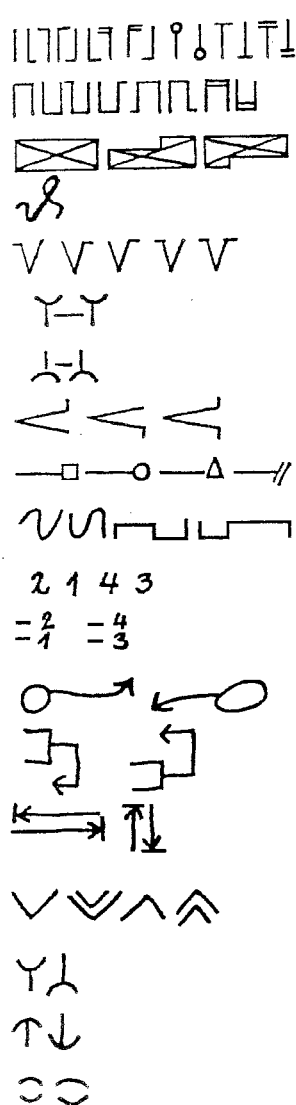
Korektúry (Beran 1994, 44-48) sa vyznačujú čiernou, modrou alebo zelenou farbou, nikdy nie červenou, a to korektorskými značkami, ktoré určuje STN 88 0410 (pozri obr. 4-4e). Odtlačok sadzby (strany) sa porovnáva s rukopisom a odporúča sa čítať najprv sadzbu, pretože sa predíde zafixovaniu správnej podoby a tým prehladnutiu chyby. Pri zistení chyby sa príslušnou korektorskou značkou preškrtnie chybné písmeno alebo chybná časť textu a na okraji rukopisu vo výške toho istého riadka sa napíše rovnaká korektorská značka s vyznačením správneho písmena alebo časti textu. Tá istá značka sa môže opakovať až po piatich riadkoch. Odlišné značky sa tvoria pomocou zástavok a iných doplnkov. Ak je korektorská značka vyznačená iba v texte a nie aj na okraji sadzby, sadzač-korigovač ju nerešpektuje.

Ak sa pri vyznačení chyby pomýlime, nesmieme ju vymazávať alebo opravovať bielym lakom, ale na okraji korektúrneho odtlačku preškrtneme vyznačenú chybu a v texte ju bodkami alebo riedenými pomlčkami podčiarkneme, čo znamená, že platí pôvodný text (pozri obr. 4f).

V periodickej tlači sa na každú korigovanú stranu napíše dátum, presný čas a podpíše sa osobou, ktorá korektúru vykonala. Práve pri korektúre je dôležité dbať, aby boli riadky vyplnené a slová správne rozdelené. Ak má strana mnoho chýb, odporúča sa vykonané opravy preškrtnávať ceruzkou. Korektúrny odtlačok by sa mal archivovať, pretože je to významný doklad pre redakciu.

Tvar znamienka

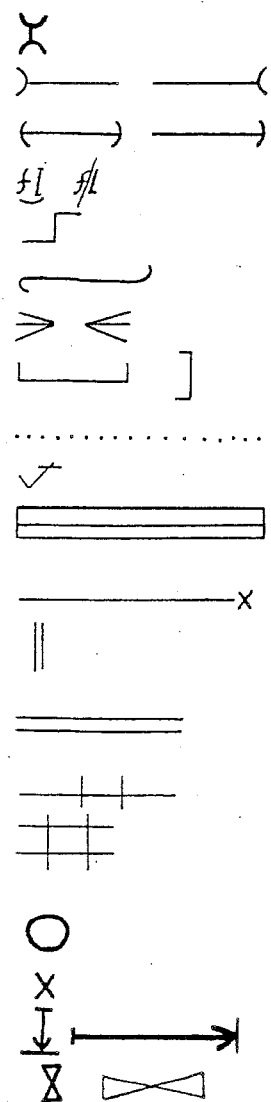
Účel korektórneho znamienka

-
- vymeniť alebo vsunúť písmeno v slove, znak alebo číslicu, obrátené alebo poškodené litery
 - vymeniť niekoľko za sebou idúcich písmen alebo celé slová
 - vymeniť text v rozsahu niekoľkých riadkov
 - vypustiť chybné písmená, slová, riadky a iné tlačové prvky
 - vsunúť slovo, prípadne niekoľko slov
 - vyznačiť pomlčku
 - vyznačiť spojovník (divis) rozdeľovacie znamienko
 - vsunúť riadok alebo niekoľko riadkov
 - vsunúť tabuľku, štvorcok, vzorec alebo vysvetlivku
 - zmeniť poradie susedných písmen alebo slov
 - zmeniť poradie slov (slovosled)
 - zmeniť poradie riadkov
 - presunúť slová, slovo alebo skupinu slov z jedného riadka do druhého
 - presunúť jeden alebo viac susedných riadkov
 - posunúť alebo rozťahnuť sadzbu k označenej zarážke
 - umiestniť exponent alebo index, exponent prvého stupňa, exponent druhého stupňa, index prvého stupňa, index druhého stupňa
 - zväčšiť medzeru medzi slovami v riadku
 - zmenšiť medzeru medzi slovami v riadku
 - zrušiť medzeru v slove

Obr. 4. Korektorské značky

Tvar znamienka

Účel korektórneho znamienka

-
- urobiť medzeru medzi dvoma slovami
 - zväčšiť medzeru medzi riadkami
 - zrušiť medzeru medzi riadkami
 - vysádzať zliatok alebo zrušiť chybné vysádzané zliatok
 - urobiť odsek
 - vysádzať bez odseku
 - posunúť riadok na stred
 - vysádzať z odlišného druhu písma
 - zrušiť nesprávne vyznačenú korektúru
 - obrátiť písmeno, riadok alebo iné tlačové prvky
 - upozorniť na nejasnosť v rukopise (blokované)
 - označiť opakujúce sa nesprávne písmeno alebo nesprávne presádzaný riadok, presádzať riadok z technických dôvodov
 - vyrovnáť okraj sadzby alebo iných tlačových prvkov
 - vyrovnáť účiarie písma, nerovnosť riadka alebo iných tlačových prvkov
 - odstrániť „rieku“, t. j. súbežnú medzeru v niekoľkých riadkoch pod sebou
 - odstrániť v sadzbe hrotky, ktoré sa v sadzbe vyskytujú
 - zosilniť alebo zoslabiť tlač, odstrániť nečistotu pod sadzbovým materiálom, očistiť zašpinené písmená, opraviť spojenie liniek v tabuľke
 - zmeniť druh linky v tabuľke
 - predĺžiť linku
 - skrátiť linku

Obr. 4a. Korektorské značky

ZNAKY PRE VÝMENU VYPUSTENIE A VSUNUTIE

Výmenu jedného písmena za iné označíme tak, že chybné písmeno v texte prečiarkneme zvislou čiarou (prípadne doplníme vlajočkou) a ten istý znak opakujeme na okraji odtlačku. Vpravo vedľa neho napíšeme písmeno správne.

Ak je v jednom riadku viac opráv, použijeme rôzne znaky, ktoré opakujeme na okraji odtlačku v rovnakom poradí ako v teste. Rovnaký znak sa nesmie opakovať v piatich nasledujúcich riadkoch. Túto zásadu však nemožno dodržať pri veľkom počte chýb.

Zliatky *oe, fi, fl* vyznačujeme znakom pre výmenu dvoch správnych písmen a na okraji odtlačku vyznačíme uvedeným spôsobom s oblúčkom hore alebo dole. V sadzbe cudzích jazykov sa stretne so skupinou týchto písmen: *ff, ffi, ffl*. Zliatok je vždy pri poslednej dvojici. Ak je vysádzaný zliatok *ff* (*ffi, ffl*), hoci nemá byť vysádzaný, vyznačujeme ho ako výmenu nesprávneho písmena a na okraji vyznačíme oddelenie oboch písmen zvislou čiarou.

Poškodené písmená opravujeme rovnako ako písmená chybné (a na okraji odtlačku ich raz podčiarkneme).

Cudzie písmená, t. j. písmená z iného typu, opravujeme tiež ako písmená chybné (a na okraji odtlačku ich podčiarkneme dvakrát). Ak sa vyskytujú cudzie písmená v linotypovej (celoriadkovej) sadzbe v niekoľkých riadkoch, vyznačíme ich v odtlačku podtrhnutím krížikom a na okraji riadka vodorovnou čiarou a krížikom. Nečakáme až dočítame stápec, ale ihneď upozorníme na chybu vedúceho korektora.

Chýbajúce písmená, ak je v strede slova medzera, vyznačíme tak, že prečiarkneme písmeno pred medzerou i za ňou, spojíme ich vodo-

la
fb
Le
To
Lžřz
Té]x
Fz
EuTo
fl

Uffif

b m

7 y

- x

- x

- x

medza

rovnou čiarou a na okraji odtlačku sa napíšu spoločne s chýbajúcim písmenom. Ak nie je v slove medzera, prečiarkneme buď písmeno pred chýbajúcim písmenom, alebo za ním a na okraji odtlačku ich napíšeme spolu.

Blokované písmená opravujeme ako písmená chybné. (Blokujeme, ak je nečitateľný rukopis.) Pri linotypovej sadzbe, kde je blokovanie písmen vylúčené, používame výrazné znaky, napr. ??? MMM a pod.

Výmenu malého písmena za veľké alebo opačne, vyznačujeme ako chybné písmeno. (V štátoch RVHP, ktoré používajú Azbuku, sa ešte píšú dve čiarky nad písmenom, ak má byť malé, a pod ním, ak má byť veľké.)

Dve alebo viac chybných písmen vyznačíme tak, že prečiarkneme zvislou čiarou prvé a posledné chybné písmeno, spojíme vodorovnou čiarou a na okraji odtlačku vpravo od znaku napíšeme správne.

Nadbytočné písmená alebo slová prečiarkneme podobne a na okraji odtlačku vedľa znaku pripíšeme deletatur. Môžeme použiť znaky

Celý odsek alebo viac chybných riadkov prečiarkneme obáľkovite a na okraji odtlačku pripíšeme znak deletatur.

~~Celý odsek alebo viac chybných riadkov prečiarkneme obáľkovite a na okraji odtlačku pripíšeme znak deletatur.~~

Ak chýba slovo alebo niekoľko použijeme niektoré znaky pre vsuvku. Na okraji odtlačku vpravo od znaku napíšeme chýbajúce slovo alebo niekoľko slov. (Platí aj pre chýbajúcu interpunkciu.) Ak

me

k

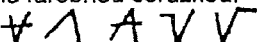
ma

or

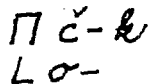
or

v slov

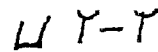
chýba veta alebo celý odsek, nevypisujeme text. Na odtlačku uvedieme však stranu rukopisu. (Např. Vid' rkp. 24.) Chýbajúci text označíme v rukopise najlepšie farebnou ceruzkou.

Ďalšie znaky

Spojovník (spojovaciú čiarku) v strede slova a rozdeľovací znak (diviz) značíme buď znakom pre vsuvku, alebo ako chýbajúce písmeno (ak je v slove medzera, např. Sliač kúpele). Ak nie je v slove medzera, (např. bielo modrý) vyznačujeme znakom pre výmenu.

Pomlčku vyznačujeme rovnako ako spojovník, ale od predchádzajúceho i nasledujúceho písmena ich oddeľujeme medzerou výnimky např. 20.—30., —5 °C atď.

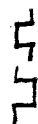
Ak chýba jeden riadok alebo niekoľko riadkov, použijeme niektorý z uvedených znakov . Vedľa neho na okraji odtlačku napíšeme chýbajúci text alebo

Nesprávny slovosled korigujeme tak, že očísujeme jednotlivé slová v správnom poradí a na okraji odtlačku čísla opakujeme.

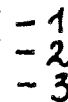
Zabudnutú zarážku alebo posunutie textu vpravo alebo vľavo opravíme znakom, ktorého kolmé čiary značia, kam má byť vyčnievajúca časť riadka posunutá (např. zabudnutá zarážka, vyčnievajúci riadok).

Dva prehodené riadky označíme na okraji znakom, ktorého šípka značí správne umiestnenie.

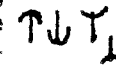

Viac prehodených riadkov označíme na okraji vodorovnými čiarami a očísujeme ich v poradí v akom majú nasledovať.

Ak sú medzery medzi slovami nerovnaké, používame znaky pre zúženie alebo rozšírenie medzier. Typografické pravidlá vyžadujú, aby medzery medzi slovami boli rovnaké.

(Pre zúženie rozšírenie .)

Ak chýba medzera medzi dvoma slovami, použijeme tento znak.

Ak nemá byť medzera medzi slovami (např. sladko kyslý) alebo medzi písmenami, použijeme uvedený znak.

Ak je v slove rozdeľovacie znamienko (např. pracovno právny), ktoré tam nemá byť, opravíme znakom, ktorý môžeme použiť aj ak je uprostred slova o jedno písmeno viac.

Menšie medzery medzi riadkami značíme znakom skladajúcim sa z vodorovnej čiary, a uzavretého oblúka. Keďže sa znak umiestuje na okraji sadzby, netreba znak opakovať na okraji odtlačku. Vedľa znaku možno uviesť, o koľko sa má medzera zmenšiť.

Väčšie medzery medzi riadkami značíme znakom skladajúcim sa z vodorovnej čiary, ale s otvoreným oblúkom. Znak netreba opakovať na okraji odtlačku. Vedľa znaku možno uviesť, o koľko sa má medzera zväčšiť.

Titul, ktorý má byť umiestnený na stred samotného riadku, sa vyznačí znakom

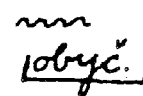
Odsek značíme znakom pri ktorom uvedieme, aká má byť veľká zarážka.

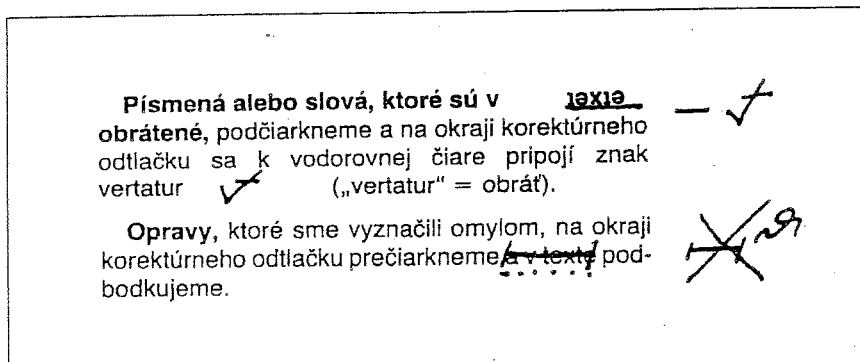

Zrušený odsek vyznačíme znakom , ktorý spojí posledné slovo z prvého odseku s prvým slovom ďalšieho odseku.

Slová vysádzané iným typom písma podtrhneme vinóvkou a do znaku na okraji odtlačku napíšeme, akým typom majú byť vysádzané

Obr. 4f. Príklad použitia korektorských značiek

Pre názornosť ako príklad publikujeme novinové strany týždenníkov Trend a Žilinský večerník.

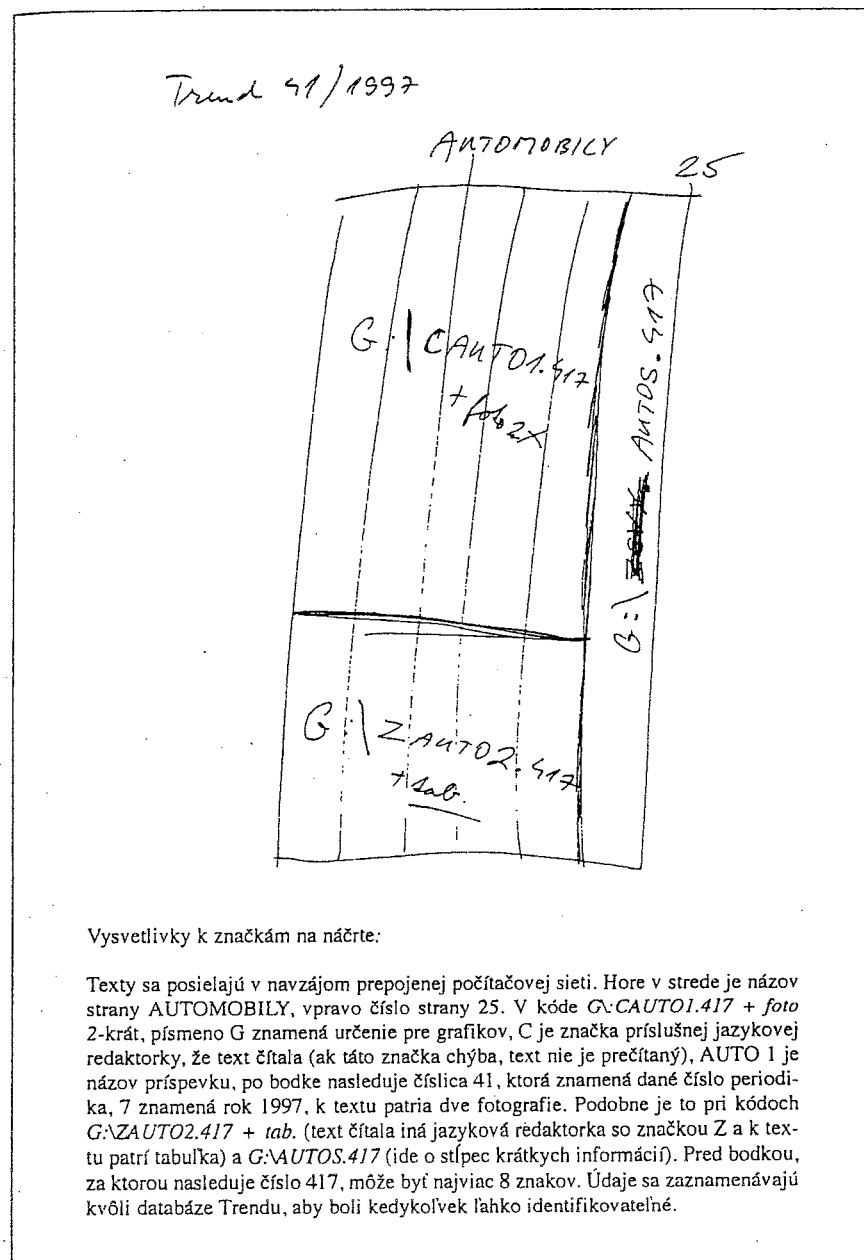
V týždenníku Trend sa nerobia podrobné zrkadlá jednotlivých strán, ale iba ich pracovné náčrty. Ukážky predstavujú stranu č. 25A z č. 41 dňa 8. októbra 1997. Uverejňujeme najprv skicu strany, potom jej obsah s korektúrami a vynechanými miestami pre fotografie a nakoniec hotovú stranu v novinách (pozri obr. 5, 6, 7).

Krajský týždenník Žilinský večerník má rozsah 32 strán formátu A 3 s piatimi stĺpcami šírky 10 cm, čo je 5 cm na jeden stĺpec. Pracujú na systéme DTP, pripravujú si podrobné zrkadlá novinových strán. Uverejňujeme zrkadlo novej strany č. 5 zo 7. októbra 1997 a potom jej obsah s korektúrami, ktorý sa v konečnej podobe nelíši od strany vytlačenej v periodiku (pozri obr. 8, 9).

Iný príklad tvorby zrkadiel a makety čísla je z redakcie štvrtročníka EUROFORUM, ktorý vychádza na 92 až 108 stranách formátu A4. Grafík dostane v zmenšenom formáte maketu (na ukážke časť makety - 63 zrkadiel - s označením, čo sa na ktorej strane nachádza), k tomu texty, fotografie a tabuľky z diske-ty do terminálu (pozri obr. 10).

Po vykonaných korektúrach dá redaktor (vedúci vydania, sekretár alebo iný poverený redaktor) zodpovedný za vytlačenie čísla novin alebo časopisu svojím podpisom na poslednej korektúre alebo náhlade súhlas na tlač. Tento úkon sa volá *imprimatur*.

Novinársky tvorivý proces sa v redakcii dohotovením novinárskeho celku končí. V osvitovej jednotke sa vyvolajú definitívne verzie jednotlivých strán a odovzdajú sa tlačiarni. Ak redakcia nemá osvitovú jednotku, definitívne verzie novinových strán sa dokončia v tlačiarni. Výsledným produktom procesu redigovania je vydané číslo periodika. Ohlasy, ktoré naň redakcia dostane alebo dostáva, môžu byť zdrojom inšpirácie pre redakciu, ako pripraviť ďalšie čísla.

Vysvetlivky k značkám na náčrte:

Texty sa posielajú v navzájom prepojenej počítačovej sieti. Hore v strede je názov strany AUTOMOBILY, vpravo číslo strany 25. V kóde G:CAUTO1.417 + foto 2-krát, písmeno G znamená určenie pre grafikov, C je značka príslušnej jazykovej redaktorky, že text čítala (ak táto značka chýba, text nie je prečítaný), AUTO 1 je názov príspevku, po bodke nasleduje číslica 41, ktorá znamená dané číslo periodika, 7 znamená rok 1997, k textu patria dve fotografie. Podobne je to pri kódoch G:Z AUTO2.417 + tab. (text čítala iná jazyková redaktorka so značkou Z a k textu patrí tabuľka) a G:AUTOS.417 (ide o stĺpec krátkych informácií). Pred bodkou, za ktorou nasleduje číslo 417, môže byť najviac 8 znakov. Údaje sa zaznamenávajú kvôli databáze Trendu, aby boli kedykoľvek ľahko identifikovateľné.

Obr. 5 Pracovný náčrt strany č. 25A týždenníka Trend zo dňa 8. októbra 1997

VÁM PONÚKA

BULLETIN V SLOVENSKOM JAZYKU

BULLETIN V ANGLICKOM JAZYKU

Denný spravodajský monitoring - predstavuje denný anotovaný prehľad tlače a vybraných elektronických médií na tému Slovensko, ako aj ohlasov na udalosti v SR zo správ zahraničných agentúr a zahraničnej tlače

Daily News Monitor - denný prehľad agentúrneho spravodajstva o najdôležitejších ekonomických, kultúrnych, diplomatických a športových udalostiach na Slovensku, doplnený o anotácie vybraných článkov zo slovenskej tlače. Vychádza v pondelok až piatok okrem dní, v ktorých noviny v SR nevychádzajú

Denné ekonomické informácie - denný súhrn najdôležitejších ekonomických udalostí doma i vo svete

Economy and Business - týždenný výber ekonomických článkov z agentúrneho spravodajstva a slovenskej tlače, zahŕňajúci finančné a obchodné vzťahy, trendy, štatistické ukazovatele, profily a iné informácie o slovenskej ekonomike

Ekonomika SR - týždenný súhrn najdôležitejších ekonomických udalostí za Slovenska

Banky, financie - týždenný súhrnný prehľad domáciach i svetových udalostí z bankovej a finančnej sféry

Monitor finančného spravodajstva tlačových agentúr - predstavuje prehľad bankového a finančného spravodajstva TASR Energetika

Automobilový priemysel

Vodohospodárstvo a iné geografické a tematické bulletin podľa požiadaviek klientov

Tlačová agentúra Slovenskej republiky - Slovakia Pribinova 23, 819 28 Bratislava

Odbor odbytu a marketingu

E-mail: market@tasr.sk

AUTOMOBILY

Dva slovenské autosalóny si opäť šliapali na päty

September sa pomaly stáva neoficiálnym mesiacom motorizmu na Slovensku. V tomto období totiž v krátkom

7/99 Ako prvý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku, v tomto období totiž v krátkom... 7/99 Následne predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Tretí predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Čtvrtý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Dva slovenské autosalóny si opäť šliapali na päty... 7/99 Následne predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Tretí predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Čtvrtý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Toyota študuje slovenský ponuku... 7/99 Následne predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Tretí predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Čtvrtý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Následne predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Tretí predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Čtvrtý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Následne predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Tretí predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Čtvrtý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Tretí predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Čtvrtý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Čtvrtý predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Piaty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Šiesty predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Sedem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Osem predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Deväť predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku... 7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

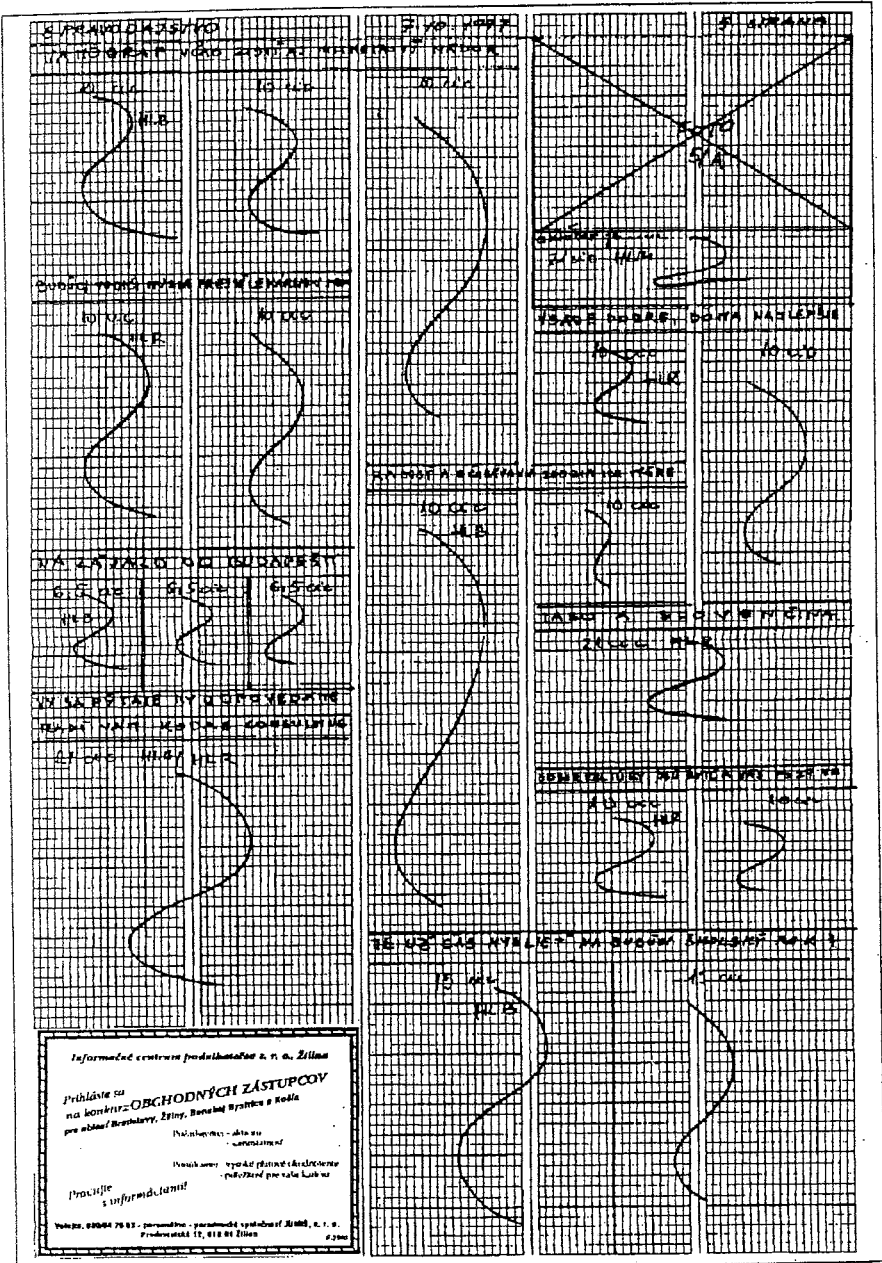
7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

7/99 Desiat predstaviteľ automobilového priemyslu na Slovensku...

Obr. 6. Korektúrny odťahok (obťah) novinovej strany č. 25A týždenníka Trend zo dňa 8. októbra 1997

Obr. 8. Zrkadlo strany č. 5 týždenníka Žilinský večerník zo dňa 7. októbra 1997

Mamograf včas zistí aj milimetrový nádor

Nacenzúrom RDG oddelení v Mestnom múdre, Ladislava Hrabčeka v Dobrovej Kúpeľi, ktoré 18. septembra uviedlo do prevádzky nové mamografické zariadenie. Naše sa tak na modernizáciu našej včasnej diagnostiky zdravotníckych zariadení hľadajúcich investičný náklad 140 000 eur. Ako uviedol pred Zbierkou vedy, vedy a umenia RDG, MUDr. Ján Konec, mamograf je kľúčovým zariadením v diagnostike a vyšetrení prsníkov. Tento druh vyšetrení vykonávajú v došikovom oddelení najmä v re-

klach 1993 - 1995, na začiatku začalo prevádzku, ktoré bolo ponechané MUDr. Kadeř, "Mamograf prvá, je kľúčovým zariadením včasnej diagnostiky zdravotníckych zariadení hľadajúcich investičný náklad 140 000 eur. Ako uviedol pred Zbierkou vedy, vedy a umenia RDG, MUDr. Ján Konec, mamograf je kľúčovým zariadením v diagnostike a vyšetrení prsníkov. Tento druh vyšetrení vykonávajú v došikovom oddelení najmä v re-

Ošetrovateľka poskytuje služby a starostlivosť. Pozorovanie na základoch rôznych spôsobov - návštevné, podávajú, či uzatváraním miest v dospelom veku. Na základoch presných, nie na základoch možnosti a možnosti, by sme nemali zabúdať. Pre našich pacientov zdravotníckych zariadení, ktoré sú v súčasnosti v našom zdravotníckom zariadení. Na základoch možnosti a možnosti, by sme nemali zabúdať. Pre našich pacientov zdravotníckych zariadení, ktoré sú v súčasnosti v našom zdravotníckom zariadení.

Budúci vodiči musia prejsť lekárom prehliadkou

Podľa Vyhlášky č. 164/97 Ministerstva zdravotníctva SR z 13. mája 1997 o zdravotných podmienkach pre výkon povolania vodiča, musí zdravotnícky odborník spraviť prehliadku zdravotnou príslušnosťou v psychologickým vyšetrení. Prehliadku vykonáva praktický lekár pre dopravnú alebo lekárske vyšetrenie a zároveň lekárom vyšetrenie v klinickej psychológii. Závery zisťovania zdravotnej spôsobilosti poskytnú vyšetrené jednu lekársku prehliadku, z toho súčet kontrindikácie zdravotnej spôsobilosti. Ak lekár nezistí výšku ochorenia, alebo porušenie aktuálnu výšku zdravotnej spôsobilosti vodiča (M), ak sa podľa paragrafu 1, odst. 3 spomí-

Všade dobre, doma najlepšie

Historická polonáhna v Žiline je pre nás dôležitou súčasťou nášho kultúrneho dedičstva. Na základoch presných, nie na základoch možnosti a možnosti, by sme nemali zabúdať. Pre našich pacientov zdravotníckych zariadení, ktoré sú v súčasnosti v našom zdravotníckom zariadení.

Na jazd do Budapešti

Slovenský výbor z dňa 7. 10. 1997 o možnostiach príjmu 2027 a 2028. Dňa 24. 10. 1997 sa uskutočnilo zasadnutie výboru, ktoré bolo zamerané na vyšetrenie zdravotnej spôsobilosti vodiča (M).

TASO a slovensčina

Práve dňa 7. Októbra 1997 sa uskutočnilo zasadnutie výboru, ktoré bolo zamerané na vyšetrenie zdravotnej spôsobilosti vodiča (M). TASO (Társosági Államnyelv Oktató és Tanácsadó Társaság) je organizácia, ktorá sa zaoberá výučbou slovenského jazyka pre študentov z iných krajín.

Vy sa pýtate, my odpovedáme

Radi vám KODAS CONSULTING Zaujímalo by ma, či je možné mať podnikateľský subjekt získať 0,2% z príjmov z daní, ktoré vznikajú z činnosti podnikateľa. Táto otázka sa týka zdačovania a daňových podmienok podnikateľa. KODAS CONSULTING je firma, ktorá sa zaoberá poradenstvom a riešením daňových problémov podnikateľov.

Odbor kultúry MsÚ Byča vás pozýva

11. 10. 1997. Bude organizovaná výstava o histórii mesta Byča. Výstava bude zameraná na kultúrny dedičstvo mesta. Organizátorom súhlasí s tým, aby výstava bola otvorená pre širokú verejnosť.

Je už čas myslieť na budúci školský rok?

Áno, je. Každý z nás sa musí pripravovať na budúci školský rok. Každý z nás sa musí pripravovať na budúci školský rok. Každý z nás sa musí pripravovať na budúci školský rok.

Informačné centrum podnikateľov a. s., Žilina
 poskytuje služby v oblasti obchodných zastupov
 Informačné centrum podnikateľov a. s., Žilina
 poskytuje služby v oblasti obchodných zastupov

Obr. 9. Koreknúmy odťahok (obťah) novinovej strany č. 5 týždenníka Žilinský večerník zo dňa 7. októbra 1997

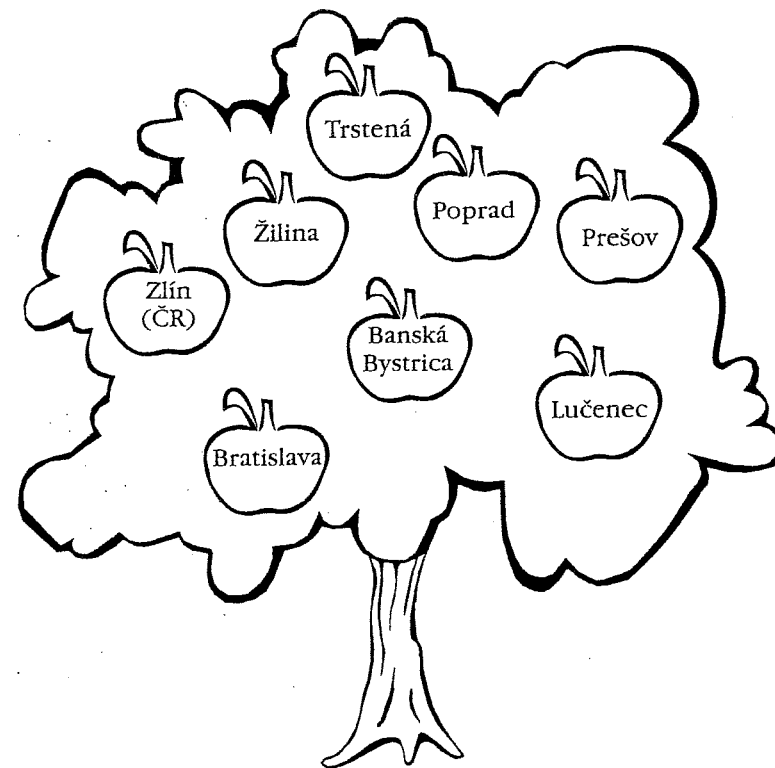
EUROFORUM 2

1 edhorva a edhorva	2 OBSAH	3 OBSAH	4 elektrane + machovec	5 a elektrane + a machovec	6	7
8	9	10 farn 1 čb	11 afarn 1 čb	12 INZERCA POŠTOVA BANKA	13 afarn 2	14 farn 2 čb
15 farn 2	16 a pšov	17 pšov	18 INZERCA Banské Pozemné Stavby	19 sop	20 asop	21 INZERCA SLOVAFIT
22 a anketa pot	23 aproxim	24 anketapot	25 a anketapot	26 aproxim	27 aproxim	28 agrokomb
29 agrokomb	30	31 INZERCA (Topper)	32 komandky	33 akomandky	34 exim	35 aexim
36 exim	37 aexim	38 ruskom, aruskom, dmd, admd, banko, abanko (robné za relov)	39	40	41	42
43 INZERCA AWT (Kuhá)	44 a sucha	45 sucha	46 INZERCA eu (Kuhá)	47 eu (Kuhá)	48 eu (Kuhá)	49 a eu (Kuhá)
50 INZERCA (Devil banka)	51 a sucha	52 sucha	53 INZERCA eu (Kuhá)	54 eu (Kuhá)	55 eu (Kuhá)	56 a eu (Kuhá)
57 kuchos	58 a kuchos	59 juko	60 ajuko	61 juko	62 ajuko	63 otmc
64 kuchos	65 a kuchos	66 juko	67 ajuko	68 juko	69 ajuko	70 otmc

Hospodársky klub

Neformálne ekonomické fórum

založený v auguste 1993

Združuje viac ako 400 domácich
a zahraničných hospodárskych lídrov
a verejných činiteľov.

Telefón: 00421-7-63 811 288

Proces redigovania, o ktorom sme doteraz hovorili, zabezpečuje *redakcia*. Podľa doslovnej citácie Vojteka (1995, 20), je to kolektív tvorivých i netvorivých pracovníkov, združených do určitej organizačnej štruktúry, z ktorých prví – redaktori – sú nositeľmi individuálnej i kolektívnej činnosti (zbierajú novinárske informácie, stváňujú ich do novinárskych prejavov, apretujú objednané i neobjednané novinárske prejavy, ktoré vznikli v redakcii i mimo nej a zostavujú z nich novinárske celky) a druhí – neredaktori – poskytujú prvým rôzne služby.

Rozoznávame tri typy redakcií (Drastich 1986, 149–157): malé, stredné a veľké. K veľkým patria redakcie ústredných denníkov, k stredným redakcie oblastných (býv. krajských) a mestských denníkov, k malým redakcie okresných, mestských, obecných a podnikových novín.

Redaktorov možno deliť na redakčných funkcionárov a radových redaktorov, pričom *redakčnými funkcionármi* sú šéfredaktor, zástupca šéfredaktora, hlavný sekretár, sekretár, vedúci vydania, vedúci oddelenia. Sú redakcie, ktoré majú i zodpovedných a vedúcich redaktorov. *Redaktormi* sú aj reportéri, fotoreportéri, grafickí a jazykoví redaktori. *Pomocný redakčný aparát* – neredaktori – zahrnuje obsluhu ďalekopisu, monitoringu, písarne, motorového vozidla a doručovanie, podľa toho, aká je veľká redakcia.

Organizačná štruktúra redakcie spravidla pozostáva z riadiacich a výkonných zložiek. K riadiacim patria šéfredaktor a jeho zástupcovia, sekretariát ako koordináčny útvar, redakčný kruh, resp. redakčná rada ako poradné orgány šéfredaktora. K výkonným zložkám patria oddelenia a pomocný redakčný aparát. Oddelenia majú v rôznych redakciách rôzne obsahové zameranie, zvyčajne sa konštituuju tematicky podľa odvetví novinárskej práce, alebo žánrovo. V malých redakciách nemusia ani existovať, ako píšeme v kapitole NOVINÁRI.

Redakcie pracujú na základe *plánov*. Spravidla sú to plány dlhodobé, strednodobé a krátkodobé, v rámci nich plány osobitné. Podľa veľkosti redakcie sa mení aj ich dĺžka.

- *Dlhodobé* plány môžu byť ročné až polročné a okrem iného obsahujú základnú orientáciu periodika, úlohy pre jednotlivé oddelenia a ťažiskové rubriky.
 - *Strednodobé* plány (štvrtročné) určujú hlavné úlohy oddelení a témy rubriky.
 - *Krátkodobé* plány (mesačné, týždenné, denné – podľa toho, o akú redakciu ide) určujú obsah jednotlivých čísel, pracovné tituly ťažiskových novinárskych prejavov, mená redaktorov, ktorí zabezpečia príspevok, prípadne aj meno fotografa (ak sa k príspevku ráta aj s fotografiou), žánér a rozsah príspevku, resp. termín dodania rukopisu. Obsahuje aj prípadné iné požiadavky na ich grafické stvárnenie (mapky, grafy, koláže, kresby a pod.).
- V redakciách denníkov existujú *denné* plány, ktoré sa prerokúvajú na tzv. letučkách, operatívnych denných poradách o najbližšom čísle.
- *Osobitné* plány sa dotýkajú mimoriadnych, kampaňových, tematických, slávnostných a im podobných čísel.

Ako príklad uverejňujeme **týždenný a dlhodobý harmonogram výroby redakčných strán týždenníka TREND (inzertné strany má na starosti obchodné oddelenie)**, (pozri obr. 11, 12).

Pri grafickej úprave periodika ide redakcii o to, aby získala čitateľov, aby uspokojila ich záujem a potreby. Ak sme hovorili o vyváženosti novinárskeho celku, mali sme na mysli aj jednotu obsahu a formy. Z novinových strán nemožno robiť grafické obrazce bez prihliadnutia k obsahu textov.

Obsah je dušou novín, ale grafická úprava ich tvárou. Prejavuje sa spôsobom zalamovania, používaním fotografií, uplatňovaním rôzneho písma, titulov, perexov, rubriek, titulok, grafických prvkov, medzi ktoré patria zarážky, grafy, mapky, rámčeky, linky, šípky, farebné plošky, rastre a i.

Harmonogram výroby redakčných strán TRENDU												
(platný od 1.9.1997)												
Zodpovedný redaktor a počet vyrobených strán												
	B	E	F	H	I	K	L	M	N	R	U	V
Utorok: 11:30 hod.	1	2						10				
Streda: 11:30 hod.								4	1		1	
Streda: 16:30 hod.		1	1	2	1					1		
Štvrtok: 11:30 hod.	1	1	3		4	1		1	1		1	2
Piatok: 11:30 hod.					1	2		1				1
Ponelok: 9:00 hod.					1	2			4			
Ponelok: 14:00 hod.	1			1					1		1	1
Poznámky												
Redaktor vyrába strany v poradí podľa potreby.												
V procese prípravy čísla je však povinný dodržať počet vyrobených strán.												
Strany môže podľa dohody s grafikmi vyrábať aj v predstihu.												
Ak nie je uvedené inak, strana musí byť podpísaná do 16.30 hod.												
Počet strán v 3. sekcii sa mení podľa aktuálneho stavu.												
Uzávierka 3. sekcii: v stredu pred týždňom uverejnenia o 14,00 hod.												
Vysvetlivky												
B - Oliver B.												
E - Eduard Ž.												
F - Milan D.												
H - Jozef H.												
I - Igor M.												
K - Ján K.												
L - Lora D.												
M - Jaroslav M.												
N - Izabela N.												
R - Ľubor K.												
U - Jana J.												
V - Milan V.												
Y - Vojtech G.												
X - Alex T.												

Obr. 11. Týždenný harmonogram výroby redakčných strán TRENDU

Srbské domino

Tenis medzi kvapkami dažďa

Pokrok? Ani o polkrok!

Koniec koncov - päť Japoncov

Pstruhy v klietkach

Nevešajte sa,
ste v poradí...

Konkurz na zlodeja

Belasí v červenom vybledli

Scriptum, ale nie Post

Prezident, ktorý „hryzie“

Títo nie sú Tito

Obr. 13. Nápadité titulky

KÚ SZTK MAPUJE SVOJU ČLENSKÚ ZÁKLADŇU

Slovenská delegácia NR SR
na zasadnutí NAA

Vyhlasenia V. V. Ž.

Hotely mládeže Slovakia boli protizákonne prenajaté -
čím štát stratil kontrolu nad polmiliardovým majetkom

**HOVÁDA
NEMAJÚ
NÁRODNOSŤ**

Aj fínsky smetiari sa narobia

Výbor Únie slovenských televíznych tvorcov protestuje proti porušovaniu
základných zásad verejnoprávnej inštitúcie vedením Slovenskej televízie

Obr. 14. Chybné titulky

Počiatok rokovaní v Javorine

Ani v najbližšej budúcnosti

Celodenné boje

Ďalší úspech

V podstate nič nové

Pocta bojovníkom

Kultúru potrebujeme

Obr. 15. Nič nehovoriace titulky

Titulky vyvolávajú pozornosť čitateľa. Z ich upútavacej funkcie vyplýva tlak na *úmyselnú (zámernú)* pozornosť, čo sa deje najmä vyjadrením hlavnej myšlienky v obsahu titulku:

ZA KVETMI DO ZÁHREBU

TAJOMSTVO JAZERA LUTRY

Je pravidlom, že ak čitateľ vezme do rúk noviny, prvé, čo si začne všímať, sú práve titulky. Orientujú ho po novinovej strane, ukazujú, kde sa o čom píše, a tým vyvolávajú jeho spontánnu, *neúmyselnú* pozornosť. Dnes, keď život núti ľudí šetriť každým okamihom, orientačná funkcia titulkov zvlášť vystupuje do popredia.

Klasicky sa titulky triedia podľa toho, nad akým novinárskym žánrom sú umiestnené: spravodajské, analytické (hodnotiace) a beletristické.

- *spravodajský*: **ZAČAL SA FESTIVAL**
- *analytický (hodnotiaci)*: **ZÁKON NIČ NEVYRIEŠI**
- *beletristický*: **TANEC NAD PLAČOM PREBERIE KRAKOV**

Z psychologického hľadiska je dôležitá aj dĺžka titulkov. Brečková, Brečka, Hradiská (1984, 61), odvolávajú sa na názory čitateľov, hovoria o optimálnej dĺžke titulku v rozsahu 16–20 písmen (znakov). Arnold (1991, 89) píše, že najlepšie titulky majú maximálne 45 znakov, pričom nie všetky riadky titulku by mali presahovať 32 znakov. Dvojriadkový titulok môže mať teda v riadku asi 22 úderov a trojriadkový asi 15 znakov v riadku – tieto údaje korešpondujú s našimi (16–20, 15–22). Jednoriadkový titulok by však nemal prekročiť 32 úderov (v češtine, zrejme i v slovenčine 30).

Niektoré súčasné noviny však vysoko prekračujú uvedené čísla a nie je výnimkou, že sa stretne aj s vyše 50-písmenovým titulkom. Je to vec redakcie, ktorá chce v titulku zrejme oznámiť čo najviac, ale vydáva sa riziku, že čitateľ to nemusí prijať. Ukážka chybných titulkov (pozri obr. 13) predstavuje v jednom prípade vyše 90 a v druhom dokonca 130 znakov (písmen) v dvoch riadkoch!

Rozoznávame tieto druhy titulkov: nadtitulky, podtitulky, jednoduché titulky, spoločné titulky, hlavné titulky, kombinované titulky, titulkové bloky, medzitulky.

Nadtitulky a podtitulky dotvárajú grafickú úpravu novinárskeho prejavu, ale aj celej novinovej strany. Ak sú v spojitosti s jednoduchým alebo hlavným titulkom, vytvárajú *titulkový blok*. Umisťujú sa väčšinou nad rozborovými novinárskymi prejavmi:

- *nadtitulok:* Prečo viazne výstavba bytov v Košiciach
- *titulok:* ZBYTOČNÉ PRIEŤAHY OKOLO ASANÁCIE
- *podtitulky:* Dvesto rodín v provizóriách – Aj rómski občania chcú byt – Banky zatiaľ s vysokými úrokovými sadzbami

Proti zákonu o matrikách protestovali poslanci SNS a HZDS odchodom

Ženy môžu mať mužské priezviská

Činnosť komerčných právnikov bude len slobodným povoláním – O novele volebného zákona v utorok

- *Spoločný titulok* sa nachádza na čele novinovej strany alebo časti cez celú jej šírku, nad viacerými obsahovo i žánrovo rovnorodými novinárskymi prejavmi (s vlastnými titulkami, ktoré plnia funkciu medzitulokov). Obyčajne býva nad skladačkou, ktorá je (Jacz a kol. 1982, 429) účelovo zameraným zoskupením jednotlivých správ na jednu tému do harmonického spravodajského celku spravidla so spoločným úvodom (perexom).
- *Hlavný titulok* označuje ťažiskový text na novinovej strane, môže mať aj podobu titulkového bloku
- *Kombinovaný titulok* sa uplatňuje z grafického hľadiska, keď redakcia chce zvýrazniť určitý text. V takomto titulku sa striedajú rôzne druhy písma kombinované s grafickými prvkami. Z typografického hľadiska sú naň protichodné názory (jednoduchosť je predpokladom zrozumiteľnosti, preto sa v jednom titulku má používať jeden druh písma, periodiká si dokonca výberom jednotlivého titulkového písma vytvárajú typickú grafickú tvár).

Špecifickým druhom titulkov sú *medzitulky*. Môžu vychádzať z textu ako jeho pokračovanie, alebo môžu stáť samostatne s významom titulku nad ďalším textom v stĺpci.

Funkciou medzitulku je presvetľovať dlhšie texty, členiť ich na menšie časti. Na jednej strane čitateľovi opticky vytvára oddychový čas pri čítaní a súčasne priestor na zvýšenie jeho pozornosti, na druhej strane redakcia si tak dynamizuje grafickú úpravu. V nasledujúcej ukážke však medzitulky pôsobia skôr rušivo (pozri obr. 16):

cesta sa ukázala správna. V predajniach sa zvýšil MOO najmenej o 20–30 percent. Dosiadnuté výsledky v MOO i VO čiastočne a skvalitnenie obchodnej siete vytvárajú dobrú pozíciu pre ďalšie obdobie.

HOSPODÁRENIE DRUŽSTVA

V ďalšej časti pán predseda zhodnotil hospodárenie nášho družstva a jeho finančnú pozíciu. Ako uviedol účtovný rok sme viani skončili s hospodárskym výsledkom stratou, ktorú ovplyvnili najmä nasledovné nákladové položky, ako spotreba materiálu 6,7 percent, energie 6,6, mzdové náklady 31,5, sociálne náklady 11,2, úroky 9,5 a odpisy 11,9 percent. Ďalšou nákladovou položkou sú aj manká, ktorých sme v minulom roku zaznamenali 78 a tie predstavujú viac ako 760 tisíc korún.

FINANČNÁ SITUÁCIA

Finančná situácia nášho družstva, pokračoval ďalej pán predseda, sa stabilizovala. Vo všetkých finančných ukazovate-

formou odpisov, daní s nehnuteľnosťou, nevyhnutnej údržby prináša len straty a nie je perspektíva ho ani v budúcnosti využiť. Ku dňu konania zhromaždenia sme evidovali 37 nevyužitých objektov, ktoré ponúkame na predaj.

CIELE DRUŽSTVA

Zámery družstva na tento rok, ako ich postavilo vedenie má vysoké ciele, zdôraznil predseda Ing. Šlauka. Predpokladáme, že po prírastkoch v obchodnej sieti **výrazne prekročíme 400 mil. hranicu v MOO a dosiahneme prijateľný hospodársky výsledok.** Aj veľkoobchodný obrát plánujeme prekročiť viac ako o 24 miliónov oproti minulému roku. V cenovej oblasti budeme naďalej plniť rozhodujúcu úlohu pri stabilizovaní cien na našom trhu. Uvedomujeme si, že bez funkčnej propagácie a obchodnej reklamy nemôžeme zlepšovať obchodné meno našej organizácie.

(Pokračovanie na 2. strane)

(Dokončenie z 1. str.)

NOVÍ ČLENOVIA

Na adresu členskej základne (ČZ) pán predseda konštatoval: naše družstvo ku koncu roku 1996 evidovalo 78 členských základní s počtom 231 funkcionárov. Počas minulého roka sme prijali 48 nových členov a naša členská základňa má teraz 6068 členov.

Na záver pán predseda poďakoval funkcionárom SZSD za metodickú pomoc a usmerňovanie. Poďakoval sa kontrolnej komisii družstva za spoluprácu a príkladný prís-

stup k plneniu úloh. Osobitne sa zavďačil všetkým a každému za porozumenie a konkrétnu pomoc pri zabezpečovaní našich zámerov.

UŽITOČNÁ DISKUSIA

V diskusií okrem iných vystúpil a rokovanie delegátov **pozdral hosť zo SZSD pán M. Katriak.** Z pohľadu vedúceho funkcionára najvyššieho družstevného orgánu povedal, že situácia v SD na Slovensku sa začína krížiť. Zastáva názor, že **naša Jednota je na dobrej ceste napredovať v transformačnom procese.**

Prírodnou súčasťou grafickej úpravy periodík sú *fotografie*. Tie však neplnia len grafickú, príp. estetickú funkciu, ale aj úlohu primárnu, novinársku, ktorá spočíva v zachytávaní udalostí a javov života.

Fotografie v novinách podobne ako novinárske prejavy musia spĺňať atribúty aktuálnosti a pravdivosti, navyše aj technickej dokonalosti a optickej účinnosti.

Typickými fotografickými žánrami (Lofaj 1993, 52–53) sú titulná fotografia, portrét, spravodajská, reportážna fotografia, ale aj fotospráva, fotoreportáž alebo fotofejtón. Fotografia môže plniť aj funkciu ilustračnú, keď sa umiestňuje sama osebe, mala by však mať popisok (text).

Ak sa hovorí, že fotografia je za tisíc slov, potom sa nemajú v popisku opakovať známe fakty, ktoré sú zrejmé z fotografie. Napríklad, ak sú na snímke ľudia za predsedníckym stolom určitej konferencie a podávajú si ruky, nie je vhodné v popisku uvádzať, že aktéri „pri podávaní rúk“.

V novinách majú veľké využitie najmä aktuálne a dynamické fotografie, fotografie v pohybe. Pri zalamovaní je potrebné pamätať na to, aby sa nezmenšili na neprimeranú veľkosť, ktorá by osoby alebo dôležité detaily na nich znehodnotila.

Ilustračnú funkciu tvoria pri grafickej úprave novín *ilustrácie*. Sú to rôzne kresby (slávnostné, portrétné, ilustračné, karikatúry, grafy, mapky) a grafické doplnky v podobe *zarážok* v texte (najčastejšie sa nachádzajú na stranách športových novinárskych prejavov – futbal, hokej, volejbal, hádzaná a pod.), príp. hlavičiek rubriík (pozri obr. 18–19).

V štruktúre novinárskeho celku majú prirodzené miesto *rubriky*. Sú dôležité najmä z grafického hľadiska, pretože orientujú čitateľa, kde nájde príspevok, o ktorý má záujem. Rubriky sa totiž v novinárskom celku nachádzajú spravidla na tom istom mieste.

Úlohou redakcie je rubriky udržiavať, aby sa čitateľ mohol k nim pravidelne vracieť. Často sú záhlaviami frekventovaných žánrov (spravodajských rubriík, komentárov, poznámok, rozhovorov, fejtónov, riportov).

Rozoznávame stále a dočasné rubriky. Pri *stálych* ide o trvalé útvary, ktoré uverejňuje redakcia aj niekoľko rokov, *dočasné* sa vytvárajú pri príležitosti určitých kampaní (volby, referendum). Redakcie využívajú rubriky aj ako významný grafický prvok, preto sú často vytvarne pekne riešené (farebná ploška, raster, negatívne písmo), (pozri obr. 17).

2.2 ŽÁNRE

Žáner je kategória, ktorá sa historicky vyvíja a aj časove mení. Je to magické slovo, ktoré nás dennodenne obklopuje, stretávame sa s ním predovšetkým v našom povedomí. Žáner je abstraktný pojem, ktorý nemôžeme vidieť alebo chytiť do ruky. Ale jeho forma ako odraz skutočnosti je hmatateľná, počuteľná, viditeľná: so-

Obr. 17. Hlavičky rubriík

Za chyby sa vždy platí

NITRA – MARTIN 31:20 (15:8) – II. liga hádzanej mužov. Zostava a góly – v bránke: Mujgoš (chytí tri sedmičky), Gallo, v poli: Tuhý 5, Ficek 4, Janík 3, Šranc 3, Malovecký 2, Malík 2, Jusko 1, Gíreth, Černák.

Hostia doplatili na hrubé technické chyby pri vlastnej rozohrávke. Domáci to využili a v 4. minúte vyhrali 3:0. Hostia však v 14. minúte vyrovnali na 5:5, Šranc nepremenil sedmičku, vzápätí Mujgoš sa odplatil domáceru strelcovi. Potom mali hostia hluchú desaťminútovku a domáci im ušli o osem gólov. Pri vylúčení dvoch Martinčanov ešte stav zvýšili. Martin je na 10. mieste bod pred Prešovom B, ale ten má o zápas viac.

„Spanilá jazda“ futbalistov FC VÍON pokračuje... Po triumfe v III. C triede sa podľa predpokladov mužstvo so silným kádrom presadilo aj v „dvojke“ a od novej sezóny už bude hrať v oblastných majstrovstvách Zlaté Moravce. Spolu s „vioňákmi“ postupujú aj Čierne Kľačany a účasť v nitrianskej skupine oblastných majstrovstiev si vybojovali aj tretie Koliňany a štvrté Gollanovo.

STATISZTIKA

Stoiné tenistky Plasty Nitra už poznajú svoj zápasový program ďalšieho ročníka Superligy, keď v úvodnom dvojkoľe v sobotu a nedeľu 13., resp. 14. septembra nastúpia v domácej hemi najskôr proti obhajcovi prvenstva **Statistikke Budepešť** a v druhom zápase si budú

Už v predchádzajúcom čísle Nitrianskych novín sme vás informovali o tom, že v drese hokejistov MHC Plastika Nitra sa v novej sezóne objaví trojica hráčov spoza rieky Moravy. K Martinovi Miholovi, ktorý v Nitre už pôsobí niekoľko sezón, tak pribudli dvaja nováčikovia – Jiří Víttek a Jiří Novotný. Prvého z nich, 29-ročného Jirku Vítka sme počas práve prebiehajúcej dovolenky zastihli doma v jeho brnenskom byte, takže naša debata po telefonicknej linke mohla začať.

STRELEC 23.11. – 21.12.

Je veľká škoda, že Slováci sú schopní rozumne rozmýšľať iba na Devianskom moste. Aj keď tie myšlienky sú často pesimistické, je v nich kus ľudskej múdrosti a možno by sme s nimi dobili (rozmýšľajte prečo „i“) nielen európske, ale aj svetové filozofické nebo.

Strelec

O odpočinku nechcete ani počuť, považujete ho za stratu času. Túžite po účelnej činnosti, po práci. Stačí sa len poobzerať, možnosť je neúrekom.

STRELEC 23. 11. – 22. 12.

Najbližšie dni budú patriť k tým šťastnejším. S fahkotou zvládnete pracovné úlohy a v spoločnosti zistíte, že ani s vaším sexapalom to zrejme nebude najhoršie. Veľké sľuby nedávajte, zaväzovali by vás k tomu, čo neskôr nebudete chcieť urobiť...

STRELEC 23. 11. – 22. 12.

Pomeme rušný týždeň, v ktorom sa vyskytnú situácie, o akých sa vám ani nesnívalo. Všetko však „prejde“ pomeme hladko a vy sa môžete tešiť z víkendových dní.

ZACHUTIL MU ĽAHKÝ ZÁROBOK

Rodičia si veru svojho Matka, ako ho nežne volali, užili viac než dosť. Už od mala bol nezbedným dieťaťom – kde mohol, tam urobil zle. V škôlke a neskôr na jednej nitrianskej základnej škole s ním boli veľké problémy. Vychodil akurát osem tried – a koniec. Škola ho nezaujímala a napomínania rodičov ešte menej...

Keďže sa ničomu nevyučil, zarobil peňún. Vidina ľahkých zárobkov sa mu zarážala, na Karola ako spoločníka už ani camí a brigádami. Lenže robota mu akosi nepomyslel, aby sa nemuseli o koristi de-

Obr. 19. Zarážky

cha, melódia, obraz, epos, reportáž, báseň a iné umelecké diela. Existuje teda v každej umeleckej oblasti ľudskej činnosti (výtvarné, hudobné, slovesné umenie), novinárstvo nevynímajúc.

Typológia žánrov a ich vymedzenie je obsahom dlhoročných novinovedných bádání, odvíja sa na báze novinárskej teórie i novinárskej praxe. Typické znaky možno nachádzať na základe charakteru témy, miery skúmania, hodnotenia a zošpecobnenia, a spôsobu stvárnenia. Celý proces charakteristiky a určenia žánrov ostáva však v pohybe.

Príkladom toho môže byť vývoj fejtónu. Vznikol vo Francúzsku. V druhej polovici 18. storočia bol kultúrnou prílohou osobitne vkladanou vo forme listu do časopisu. Od začiatku 19. storočia to boli divadelné recenzie alebo satirické politické postrehy, graficky oddelené linkou v dolnej časti novinovej strany. Neskôr sa „pod čiarou“ publikovali romány na pokračovanie, ale aj podčiarniky so zábavným či cestopisným obsahom, v ktorých sa využívalo emocionálne zobrazovanie skutočnosti. Postupne sa z fejtónu vyvinul novinársky prejav, ako ho poznáme v súčasnosti, a to vtipné, niekedy ironické alebo sarkastické obrazno-emocionálne rozprávanie, väčšinou pranierujúce nedostatky. Určitou formou fejtónu je besednica, ktorej rozprávanie má spravidla priateľský, pozitívny obsah.

Obr. 18. Zarážky

Dnes sa však stretávame pod čiarou v novinách už takmer s každým novinárskym žánrom, rozšírenou správou či rozhovorom počnúc a reportážou, rozborom či anketou končiac. Tu už nehovoríme o žánri, ale o zaužívanom názve podčiaričnik, v novinárskom slangu „podval“.

Napriek tomu, že v mnohých periodikách sa objavujú beletrizované satirické novinárske prejavy pod hlavičkou „fejtón“, neznamená to, že sú skutočne fejtónmi, podobne ako nie všetky beletrizované správy pod hlavičkou „riport“ sú riportmi. Každý žáner má spoločné všeobecné znaky, ktoré ho určujú, ale aj prevažujúce znaky, ktoré ho pomerne presne identifikujú.

Na začiatku sme povedali, že žáner je osobitná forma odrazu skutočnosti, ktorá má ustálené znaky a je zakotvená v povedomí tvorcov i adresátov. Možno ho charakterizovať ako model, ktorého znaky sú pre určitý žáner spoločné. Pri stvárňovaní skutočnosti sa má v zmysle týchto znakov zachovávať jednota formy a obsahu, pretože práve určité znaky žánra sú typické pre určitú tému.

Ani Vereš (1968, 122) nepovažuje za správne zavádzať do novinárskej praxe žánrové spojenia ako „reportážna črta“, „reportážny fejtón“, „reportážne interview“, atď. Aj podľa neho existuje buď iba črta, iba fejtón alebo iba reportáž v charakteristickej podobe (i keď pripúšťa, že reportáž môže mať niektoré nedomínujúce znaky črty alebo štylistiky fejtónu a pod.)

Žánrové znaky vedú autora k dodržiavaniu určitých pravidiel, určitej metódy tvorby, sledu deja alebo udalosti, určitému jazykovému prístupu a štýlu. Vo vyhradených žánroch sa takýto postup žiada, lebo skvalitňuje efekt stvárňovanej témy.

Na druhej strane však model nemôže byť tabu, aby sa nestal kazajkou. Život si žiada operatívny prístup a autor často nachádza a prináša nové pohľady i nové metódy na stvárňovanie skutočností. V takých situáciách možno hovoriť o hraničných žánroch, ktoré skĺbujú rôzne žánrové znaky, obsahujú prvky rôznych novinárskych postojov, stanovísk v jednom novinárskom prejave. Nie je nedovolené ani „skĺbenie“ akceptačného postoja novinára napr. s racionálnym, pretože si to môže stvárňovaná téma vyžadovať. Dôležitá je však miera použitia určitých žánrových znakov, pretože niektoré by mali v novinárskom prejave dominovať.

Pri novinárskych žánroch hovoríme o systéme, ktorý zohľadňuje dané prvky a znaky. Mnohí novinári z praxe tvrdia, že pri písaní novinárskeho prejavu neprístupujú s predsavzatím alebo predstavou písať podľa „noriem“ určitého žánra. Napriek tomu sa však nevyhnú tomu, že vzájomný vzťah témy, zámeru, žánra a jeho funkcie, aj keď podvedome, uplatňujú.

Z definície vyplýva, že žáner je modelom nielen pre autorov, novinárov, ale aj pre adresátov. Aj čitatelia si vedia predstaviť fejtón či riport, vedia, čo majú očakávať od správy a čo od komentára. Siahajú po konkrétnom novinárskom prejave s určitými znakmi, v ktorom buď očakávajú stručnú pohotovú informáciu, a teda hľadajú správu, alebo chcú čítať stanovisko, postoj, a teda hľadajú kome-

tár. Ak hľadajú komentár, ako cudzí prvok by v ňom pocítovali spravodajský prístup (aj postup) a ak hľadajú správu, ako narušenie objektívnosti by v nej cítili stanovisko alebo analýzu. V takýchto prípadoch sa novinár (alebo noviny) minul cieľa. Podobne by sa mala zachovať vonkajšia podoba žánra pri publikovaní. Kurzívové písmo v komentári by čitateľa istotne rušilo.

Historickosť kategórie žánra sa prejavuje aj v tom, že podľa spoločensko-politických situácií v jednotlivých obdobiach niektoré žánre nachádzajú väčšie, iné menšie uplatnenie. Niektoré žánre zanikajú a iné vznikajú. Dá sa to posúdiť iba historickým skúmaním textov a ich porovnávaním. Zistíme, že sa v nich odráža dobový stav spoločnosti, stupeň jej schopnosti komunikovať, mentalita národa, úroveň vzťahov, jazyka, politiky, kultúry, techniky, ekonomiky, vzdelania, zdravia, jej spoločenské myslenie a iné atribúty, tvoriace spoločenskú formáciu. Vyvíja sa tak, ako sa vyvíja spoločnosť.

Ako sme na inom mieste už spomenuli, spravodajstvo má viac ako dvetisícročnú históriu v médiu, o ktorom hovoríme – v tlači (aj keď to boli písané správy zo zasadnutí Caesarovho senátu).

V slovenských podmienkach sa stupne vývoja novinárskeho spravodajstva začínajú v XV. storočí. Vyvíjalo sa s jazykom, s úrovňou spoločnosti, ktorá ho používala, s úrovňou jej vzdelania, ale aj v súlade s jej informačnými potrebami.

Osobitnú pozornosť si zaslúži spravodajstvo v Štúrových Slovenských národných novinách. Vidno markantný rozdiel medzi tým, čo sa dovtedy publikovalo v rôznych periodikách a akú kvalitu malo spravodajstvo v týchto novinách.

Ludovít Štúr sa považuje za zakladateľa moderného slovenského novinárstva nielen preto, že Slovenské národné noviny, ktoré založil a viedol, boli obsahovo kvalitné, ale aj vďaka tomu, že štruktúra správ a spravodajských rubriek, ktorá súvisí so skladbou celého novinárskeho celku, sa radí k modernému (dá sa povedať, že k vtedajšiemu európskemu) chápaniu posolania novín. Napriek tomu v porovnaní so súčasným spravodajstvom je viditeľný opäť veľký rozdiel. Až archaicky pôsobia správy zo Štúrových Slovenských národných novín:

Děňník zahraňiční

ŠPANJELSKA – Dňa 4. kvetna bola na kráľovnú Isabellu z pištole dvojki streleno. Streliu do nej istí advokát Angelo de la Riva, redaktor novin Clamor Publico menovaných. Bolo to práve vtedy, keď kráľovná do Aranjuezu, svojho letohrádku, odchádzala. Budúcne o tomto zločinstve vjacej.

BELGICKÁ: BRUSSEL – V kráľovstve Belgickom tiež veľká bjeda panuje. Nedávno zo samjeho Brussa jedno 1000 ľudí, ktorí z bjedi do tohoto hlavňjeho mesta prišli, vláda domov vypraviť dala. V Antverpach pribíjali ňespokojníci všelijake ohláseňja na domi a ňjektorým predňejším pomstou hrozili. V Žitichu pre ňedostatok sú tiež medzi remeselníkmi ňepokoje.

Novinár je produktom spoločnosti a aj keď je daný osobitnými, jedinečnými subjektívnymi vlastnosťami alebo predpokladmi, jeho pohľad je determinovaný touto spoločnosťou. Neraz sa vzájomne odlišuje, pretože na tú istú vec alebo činnosť môžu mať dve osoby úplne rozdielny názor. To je však dané už osobitosťami novinárovho subjektu, jeho svetonázorovou alebo inou orientáciou (pripomeňme si napríklad rozdielny postoj na vstup vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v roku 1968, alebo v súčasnosti rozdielny pohľad na integračné snahy vstupu Slovenska do NATO a Európskej únie).

Ak sme spomenuli atribúty, tvoriace určitú spoločnosť, významný vplyv na jej chod má spoločenské myslenie. Ako príklad dobového myslenia sa môžu javiť dva nasledujúce texty (príklad A bol publikovaný v prvej polovici päťdesiatych, príklad B v druhej polovici šesťdesiatych rokov):

A – „*Naša ľudovodemokratická republika, ktorá so záujmom sleduje pracovné úspechy maďarských bratov-súdruhov, oslávila tiež 60. narodeniny veľkého vodcu maďarského národa, Mátyása Rákosiho. Všetky noviny priniesli o ňom správnu, o jeho boji za práva pracujúcich, o tom, ako smelo odpovedal na otázku sudcu, keď bol v r. 1935 väznený. Je veľkým vzorom pre pracujúcich Československa i Maďarska a to najmä v spravodlivosti a húževnatosti. Robotníci v závodoch a žiaci v školách robili z tejto príležitosti rozličné záväzky. My všetci v ČSR sme si vedomí toho, že splnenie týchto záväzkov ešte viac prehĺbi priateľstvo pracujúcich ČSR a Maďarska a pomôže uskutočniť v našej vlasti krajší zajtrajšok – socializmus a mier.*“

B – „*Čínsky celok stolných tenistov je svojím tvorivým štúdiom a aplikáciou Mao Ce-tungovho učenia príkladom jednoty na športovom fronte. Jeho skvelé výsledky na turnaji vzišli z tvorivého štúdia a aplikácie práce predsedu Maa. Nové víťazstvá čínskych stolných tenistov by mali povzbudiť ostatných čínskych športovcov a všetok ľud v štúdiu a upotrebení diela predsedu Maa. Priatelia, ktorí sa zúčastnili na turnaji zo zahraničných krajín, mohli jasnejšie vidieť silu Mao Ce-tungovho učenia vo víťazstve čínskeho celku, čo v nich mohlo podnieť vrúcnejšiu lásku k dielu a osobe predsedu Mao Ce-tunga.*“

Pohľad na súčasné spravodajstvo má niekoľko dimenzií, pretože za súčasnosť môžeme z hľadiska niekoľkostoročnej histórie spravodajstva považovať ešte aj obdobie pred rokom 1989, dokonca aj šesťdesiate roky a ich vyústenie do rokov 1968–1969. Najprv silné cenzorské pôsobenie štruktúr moci, potom krátke obdobie demokratických slobôd vrátane tlačovej, a potom do roku 1989 opäť štátnostranícky dirigizmus aj v mediálnej oblasti. Bez vplyvu na profesionálnosť spravodajstva sa to neobišlo.

Obdobie po roku 1989 možno charakterizovať výrazným uvoľnením a rešpektovaním slobody tlače, neskôr snahami o jej určitú reguláciu rôznymi metódami, najmä ekonomickými, ale i politickými. Ovplyvňuje to novinárske spravodaj-

stvo, pretože si ho nemožno odmyslieť od jeho miesta a pôsobenia v spoločensko-politickej štruktúre. Nemalo by však vo svojej širokej žánrovej ponuke podliehať politike. Na stanoviská a analýzy je publicistika.

Výraznou zložkou žánrového stvárnovania je postoj autora k spracúvanej téme. Aj podľa toho, aké stanovisko zaujíma novinár k aktuálnej udalosti alebo javu, určujú sa kritériá novinárskych žánrov. Má na to viac možností. Bud' môže udalosť alebo jav prijímať ako tému spôsobilú na interpretáciu, bud' ich môže vecne hodnotiť, alebo ich môže sprostredkovať umeleckými postupmi. Z týchto stanovísk novinára vyplývajú dve základné skupiny novinárskej tvorby: *spravodajstvo* a *publicistika*.

Ak novinár zvolí interpretáciu udalosti, myšlienky, javu alebo faktu bez širšieho vysvetľovania či komentovania, ak ich spracúva jednoduchými a stručnými jazykovými vyjadrovacími prostriedkami, ak ich oznamuje, informuje o nich, teda ich *iba* akceptuje, jeho stanovisko nazývame akceptačným. Akceptačné stanovisko je charakteristické pre informačné, *spravodajské žánre*.

Ak novinár udalosť, myšlienku, jav alebo fakt nielen akceptuje, ale aj vecne argumentuje, logicko-pojmovými vyjadrovacími jazykovými prostriedkami vysvetľuje a hodnotí, čím pôsobí na rozumovú stránku adresáta, jeho stanovisko nazývame vecným, resp. racionálnym. Racionálne stanovisko je charakteristické pre publicistické analytické žánre, pre *žánre racionálneho typu*.

Ak novinár udalosť, myšlienku, jav alebo fakt po akceptovaní stvárnjuje umeleckými postupmi, obraznými vyjadrovacími jazykovými prostriedkami, čím pôsobí na city adresáta, jeho stanovisko nazývame emocionálnym. Emocionálne stanovisko je charakteristické pre publicistické beletristické žánre, pre *žánre emocionálneho typu*.

Pre spomínanú charakteristiku pôsobenia na rozum alebo na city adresáta možno ako typické porovnať poznámku a glosu. Oba tieto žánre sú publicistické, oba sú v rámci publicistiky najkratšie (maximálne 30 riadkov), oba sú príbuzné prvkom hodnotenia, obsahom oboch je jav čiastkového významu, v oboch sa vyjadruje stručné stanovisko autora, oba majú adresný záver. Rozdiel medzi nimi je v tom, že poznámka má vecný jazyk a v závere argument, teda pôsobí racionálne, kým glosa reaguje vtípnou formou a v závere vyúsťuje do pointy, teda pôsobí emocionálne.

V tomto zmysle možno prihladiť na názor niektorých novinárov o racionálnom alebo emocionálnom postoji autora aj v spravodajstve. Napríklad v referáte sa novinár okrem opisu nezriedka vyjadruje k priebehu a záverom udalosti a v riporte okrem jej vylíčení sa prejavuje aj svojimi pocitmi a osobnými dojmami, ktoré podáva obraznými vyjadrovacími prostriedkami.

Uverejňujeme zjednodušený príklad štyroch modelových udalostí, ako môže novinár s nimi pracovať podľa toho, aký postoj zaujme.

Akceptácia:

1. Ak novinársky prejav o zasadnutí vlády bude obsahovať iba fakty o tom, kedy a kde vláda zasadala, kto sa na nej zúčastnil, prípadne kto ju viedol a o čom sa rokovalo, bude to novinárova výpoveď z hľadiska akceptácie tejto udalosti.
2. Ak novinársky prejav o verejnej diskusii k dostavbe jadrovej elektrárne Mochovce prinesie iba informácie o tom, kde a kedy sa verejná diskusia konala, kto na nej vystúpil a čo sa na nej dialo, bude to opäť akceptačné stanovisko.
3. Ak novinár napíše o záplavách na Slovensku iba to, kedy a kde sa vyliali rieky a aké spôsobili škody, uvádza fakty, ktoré bez hodnotenia alebo analyzovania akceptuje.
4. Ak sa dočítame v novinárskom prejave o situácii v Izraeli iba holé údaje o tom, kde a kedy sa konkrétne uskutočnil bombový atentát, koľko bolo ranených alebo mŕtvych, bez zaujatia akéhokoľvek stanoviska novinára, možno opäť hovoriť o akceptovaní danej udalosti.

Všimnime si teraz naznačené štyri novinárske prejavy. Každý z nich je o inej udalosti, ale každý z nich prináša iba fakty bez toho, aby nimi novinár nejakým spôsobom narábal, aby k nim zaujímal stanovisko (pozitívne, negatívne, súhlasné, nesúhlasné, polemické, analytické). Každý iba oznamuje, informuje, ale neovplyvňuje formovaním textu, to znamená, že i b a „dáva na znmosť“. Získané fakty resp. údaje akceptuje a podáva ďalej. Každý z naznačených novinárskych prejavov je síce o inom, ale každý má určité spoločné znaky: všetky štyri sú formou spracované rovnako, dominujú v nich prvky, ktoré sú typické pre akceptačné novinárske stanovisko – udalosť, myšlienka, jav alebo fakt sa interpretujú jednoduchoými a stručnými vyjadrovaniami jazykovými prostriedkami bez širšieho komentovania alebo vysvetľovania –, dominuje v nich oznamovací charakter. Ide teda o spravodajské novinárske prejavy ako o konkrétne výpovede, ale aj o spravodajské novinárske žánre ako o modely tvorby určitých novinárskych prejavov, v našom prípade spravodajských.

Stanovisko:

1. Keby autor v novinárskom prejave o zasadnutí vlády popri konkrétnych základných faktoch použil aj hodnotenie prerokúvaných zákonov, alebo analýzu doterajších prístupov a z nej vyplývajúce nové opatrenia, už by to nebola iba akceptácia. Už by to bolo hodnotiace stanovisko a už by sa nedalo hovoriť o akceptačnom, oznamovacom, spravodajskom novinárskom žánri, ale o žánri, pre ktorý je charakteristické hodnotenie, rozbor, analýza a im podobné metódy so stanoviskom novinára. Hovorili by sme o analytickom hodnotiacom žánri, o žánri racionálneho typu, a to by sme sa nachádzali už v publicistike.
2. Podobne by to bolo v prípade diskusie o jadrovej elektrárni Mochovce, keby sa autor v novinárskom prejave zamýšľal nad bezpečnosťou či nebezpečnosťou tohto objektu, keby rozoberal názory zástancov environmentálnych skupín pre

- a proti, alebo keby argumentoval číslami, ktoré by dával do určitých súvislostí v snahe podporiť alebo znemožniť ďalšiu výstavbu či dostavbu elektrárne.
3. Ak by v novinárskom prejave o záplavách na Slovensku autor popisoval situácie, ktoré prežívali obyvatelia postihnutých oblastí a vystupovali by v nich konkrétni ľudia so svojimi osudmi, prípadne by text vyústil do apelu na vládu, že sa nepostarala o posilnenie hrádzi, na ktoré sa už predtým poukazovalo, a novinár by pritom použil obrazné vyjadrovacie prostriedky, uplatnený je nielen hodnotiaci ale i emocionálny prvok a už to nie je spravodajský text, ale publicistický.
 4. A keby novinár v texte o situácii v Izraeli nepublikoval iba stručné fakty, ale analyticky sa zameral na príčiny, prípadne dôsledky bombových útokov, tiež by to nebolo spravodajstvo, ale publicistika racionálneho typu.

Prv spomenuté príklady poznámky a glosy, ale aj tieto o akceptácii a stanovisku novinára, nám môžu poslužiť na charakteristiku dominantných znakov v novinárskom prejave. V záujme žánrovej typológie hľadáme spoločné znaky novinárskych prejavov a súčasne tie, ktoré ich odlišujú. Podľa toho sa určuje spoločný menovateľ. Vychádzajúc z rozdielneho postoja novinára, ako sme ho opísali v predchádzajúcich riadkoch, novinársky prejav dostáva typické, určujúce znaky. Všeobecne sa uplatňujú ako spoločné v kratších i dlhších textoch, no rozhodujúca je miera ich použitia. Konkrétny novinársky prejav má určitú funkciu: oznámiť, analyzovať, zabaviť. Podľa toho, ktoré prvky alebo znaky v ňom prevládajú, ktoré d o m i n u j ú, sa určuje aj žánr. Dominujúcej skupine prvkov hovoríme *žánrová dominantna*.

V doteraz povedanom sú frekvencované dva pojmy: novinársky žánr a novinársky prejav. Tieto dva pojmy nie sú synonymom, ale úzko súvisia a každý z nich má vlastné poslanie a postavenie. Pod novinárskym žánrom sa chápe určitý model, pod novinárskym prejavom konkrétna výpoveď. Ak teda novinár napíše konkrétny text (novinársky prejav), nachádzajú sa v ňom určité znaky. Tie znaky vyplývajú z jeho postoja k danej udalosti, myšlienke, javu alebo faktu a z charakteru stvárňovanej látky či témy.

Existuje nebezpečenstvo, že ak novinár pri stvárňovaní akokoľvek kvalitného základného materiálu (zaujímavej udalosti, myšlienky, javu či faktu) zvolí nevhodné vyjadrovacie prostriedky, nevznikne čistý žánr, ale hybrid. Aj tu platí jednota obsahu a formy, určitá téma alebo látka si vyžaduje adekvátny žánr. Priorita pri voľbe žánra vychádza z vnútorného obsahu témy, ktorá si vyžaduje stvárnenie znakmi zvoleného žánra.

Ale – môžeme uplatniť jeden novinársky žánr na rôzne témy, napr. *recenziu* výtvarného diela, *recenziu* hudobného vystúpenia, *recenziu* výstavy fotografií, *recenziu* knihy, alebo môžeme použiť viac novinárskych žánrov na jednu tému, napr. *správu* o výstave fotografií, *recenziu* výstavy fotografií, *fejton* o výstave fotografií, *rozhovor* z výstavy fotografií, *riport* z výstavy fotografií.

Nie je nevyhnutné za každú cenu tvoriť vzorové žánre. Jednotlivé novinárske žánre nie sú od seba príkro oddelené a môžu sa prelínať. Skúsený novinár si dokonca môže dovoliť pri stvárňovaní témy uplatniť viac žánrových prvkov. O type žánra rozhoduje jeho žánrová dominanta. Ide však o to, aby výsledok novinárskej tvorby bol adresátovi zrozumiteľný, odborne povedané, aby novinársky prejav bol pôsobivý, efektívny, účinný.

Súčasťou účinnosti pôsobenia na čitateľa je popri zvolenom žánri, teda popri stvárnenom obsahu v určitej forme, ešte aj vonkajšia forma formy. To znamená, že ten-ktorý žáner (forma) má v novinách a časopisoch svoju adekvátnu grafickú podobu (vonkajšia forma), napr. druh písma, umiestnenie na novinovej strane, zvýraznenie grafickými prvkami. Zjavné je to pri riporte alebo fejtóne, kde ich typickou vonkajšou formou je ležaté, kurzívové písmo; pri komentári sa často objavuje text v rámečku.

V novinárskych žánroch sa uplatňuje predovšetkým publicistický štýl, prejavujúci sa informovaním, opisom alebo oznamovaním. Pri analytických žánroch (publicistike racionálneho typu) sa k nemu pridružujú prvky náučného, odborného štýlu a pri beletristických žánroch (publicistike emocionálneho typu) prvky umeleckého štýlu.

2.2.1 KLASIFIKÁCIA

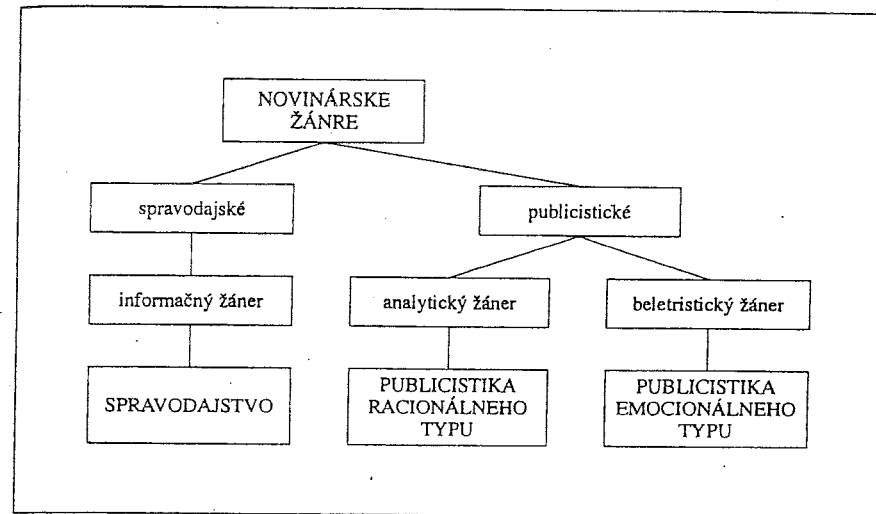
Novinárske žánre možno deliť na skupiny dichotomicky (spravodajstvo a publicistika) alebo trichotomicky (spravodajské, analytické a beletristické žánre, či spravodajstvo, publicistika racionálneho typu a publicistika emocionálneho typu). Toto delenie nie je samoučelné a nie je ani škatulkovaním. Je to snaha o žánrovú typológiu, ktorá by novinárom mohla pomôcť zvoliť si postup a formu pri spracovaní témy.

Základnými skupinami novinárskych žánrov sú spravodajstvo a publicistika (pozri schému 4).

Uvádzaná tabuľka zohľadňuje súčasný stupeň žánrovej typológie. Jej vývoj mal však rôzne etapy a podľa nich sa jednotlivé skupiny žánrov nazývali. Spravodajské žánre možno v novinovednej literatúre nájsť pod názvami oznamovacie žánre, informačné žánre. Publicistické žánre, v ktorých prevládalo logicko-pojmové stvárňovanie, sa nazývali aj hodnotiace žánre, analytické žánre, rozborové žánre, komentatívne žánre; tie, v ktorých prevládalo emocionálne stanovisko autora, možno poznať aj ako beletristické žánre, zobrazovacie žánre.

SCHÉMA 4

ZÁKLADNÉ SKUPINY NOVINÁRSKÝCH ŽÁNROV

2.3 SPRAVODAJSTVO

Novinárske spravodajstvo sa dá posudzovať v dvoch rovinách: podľa prostriedkov masovej komunikácie (médií) a podľa odvetví novinárskej práce. V prvej rovine ide o spravodajstvo agentúrne, novinové (tlačové), rozhlasové, televízne a filmové, v druhej rovine je to spravodajstvo domáce (vnútropolitické), zahraničné (zahraničopolitické), ekonomické, kultúrne a športové. Popri týchto základných odvetviach novinárskej práce existujú v praxi ešte spravodajstvo regionálne, lokálne, obrazové, politické, parlamentné, vojenské, vojnové, reklamné, najnovšie finančné, dokonca i burzové a ďalšie. Podľa základného odvetvového spravodajstva sa v jednotlivých periodikách štrukturujú novinárske prejavy do rubriek, novinových strán alebo sekcií.

Novinoveda rozoznáva štyri hlavné spravodajské žánre: správu, referát, spravodajský rozhovor a riport. S týmto základným delením v zásade možno súhlasiť.

Pri dlhodobjšom porovnaní jednotlivých spravodajských žánrov z hľadiska uplatňovania žánrových dominant sa však natláča myšlienka, že celú skupinu spravodajských žánrov možno v prenesenom zmysle slova redukovať na pojem *správa* v rôznych jej podobách: na krátku správu, rozšírenú správu, úradnú správu, referujúcu správu, dialogizovanú správu a beletrizovanú správu (pozri schému 5). Teda na šesť základných foriem správy, z ktorých niekto-

Malý novinársky slovník

A

abonent predplatiteľ periodickej tlače

administrácia hospodársko-prevádzkový útvar vydavateľstva alebo redakcie, ktorý má na starosti neredakčné záležitosti ako distribúciu, expedíciu, inzerciu, predplatné atď.

adresát osoba, ktorej je určený novinársky prejav alebo celok

akcidencia príležitostná tlačovina (napr. pozvánka, prospekt)

aktualita správa o významnej aktuálnej udalosti, ktorá sa prednostne publikuje

aktuálnosť jeden zo základných atribútov novinárstva, spočívajúci v časovosti (novosti) a spoločenskej naliehavosti

almanach zborník literárnych, novinárskych, umeleckých alebo iných prác za určité obdobie, ročenka

anály stručné záznamy o najvýznamnejších udalostiach určitého obdobia, kronika, letopis

analytické žánre publicistika racionálneho typu, v ktorej dominuje analýza a hodnotenie

analýza myšlienkový alebo faktický rozbor, metóda tvorby novinárskeho prejavu

anekdota stručný príbeh alebo rozprávanie s humoristickou pointou

anketa epištolárny publicistický žánre, v ktorom sa verejnosť vyjadruje k závažným problémom, faktom alebo udalostiam – patrí do publicistiky racionálneho typu

anonym nepodpísaný, utajený autor

anotácia stručný záznam o obsahu článku, štúdie, novín, časopisu alebo knihy

antikva základná forma klasického latinkového písma, charakteristického výrazným odlíšením vlasových a tieňovaných čiar

antológia zborník, výber z uverejnených prác literátov alebo publicistov

apretácia jazyková, štylistická a vecná úprava rukopisu

argument fakt alebo príklad na zdôvodnenie určitého tvrdenia

archaizmus zastarané slovo alebo spojenie slov

autenticnosť hodnovernosť, pôvodnosť, pravosť zdroja informácií

autograf text, písaný vlastnou rukou autora

autogram vlastnoručný podpis

autoperovka, autotypická perovka kombinácia autotypu a perovky

autor pôvodca publicistického, literárneho, umeleckého alebo vedeckého diela

autorizácia súhlas pôvodcu, autora novinárskeho prejavu na publikovanie po apretácii

autorská korektúra autorove alebo redakčné opravy v rukopise po jeho vysádzaní tlačiarňou

autorská značka skrátené označenie mena autora alebo jeho pseudonym

autorské právo súhrn právnych noriem upravujúcich vzťahy medzi autorom a vydavateľstvom

autorský hárok merná jednotka rozsahu rukopisu autora (AH), jeden AH má 20 rukopisných strán → vydavateľský hárok

autotyp štočok, na ktorom je obraz rozložený do bodov, predlohou je fotografia, príp. poltónová kresba

azbuka slovanské písmo, ktoré vzniklo z cyriliky

B

beletristické žánre publicistika emocionálneho typu, v ktorej dominujú obrazné vyjadrovacie prostriedky

beletrizovaná správa → report

beseda → redakčná beseda

besednica publicistický žánr, v ktorom sa autor prihovára k adresátovi s občianskou tematikou – patrí do publicistiky emocionálneho typu

bezplatná tlač periodická tlač, financovaná výhradne z inzercie a reklamy a distribuovaná zadarmo do domácností

bezserifové písmo skupina písem bez pätiiek (paličkové písmo)

bibliografia zoznam záznamov článkov, periodík, kníh, hudobných alebo súbor iných bibliografických údajov

bibliový papier veľmi tenký nepriesvitný papier na tlačoviny s veľkým počtom stránok

biografia chronologické vykreslenie života a diela určitého človeka

blesk prvá veľmi stručná informácia spravodajskej agentúry o mimoriadnej udalosti (tiež blesková správa)

bod → typografický bod

bodoní druh písma antikva (podľa jeho tvorca, talianskeho typografa G. Bodoniho)

bohemizmus jazykový prvok prevzatý z češtiny

borgis klasický názov stupňa veľkosti písma 9 bodov, používaného na sadzbu kníh, ale aj novín a časopisov

breviár klasický názov stupňa veľkosti písma 11 bodov, používaného najmä na sadzbu kníh

briliant klasický názov stupňa veľkosti písma 3 bodov, veľmi drobného písma, používaného ojedinele

brožúra knižársky jednoducho spracovaná menšia publikácia

bulletin pravidelne vychádzajúci úradný spravodajca alebo časopis inštitúcie pre vymedzený okruh adresátov

bulvárna tlač periodická tlač so senzáciovým obsahom

C

causerie publicistický žánr, v ktorom autor vtípnym, ľahkým rozprávacím spôsobom podáva určitú tému – patrí do publicistiky emocionálneho typu

cestopisná črta publicistický žánr, v ktorom autor dokumentárno-umeleckou formou podáva zážitky z cestovania – patrí do publicistiky emocionálneho typu

cícero základná dĺžková jednotka európskej typografickej mernej sústavy (4,51 mm), aj stupeň veľkosti písma 12 bodov → typografický bod

citácia odvolanie sa na zdroj, z ktorého autor čerpal pri spracovaní témy

citát presne ohraničený doslovne reprodukováný cudzí výrok, výňatok z textu

comics seriál kresieb alebo obrázkov obyčajne s komickým alebo dobrodružným dejom (comic strips)

copyright medzinárodné označenie ochrany autorského práva, má podobu písma C v krúžku

cyklostyl jednoduchý rozmnožovací prístroj

cyrilika slovanské písmo vytvorené z veľkých písmen gréckej abecedy

Č

časopis tlačené periodikum obyčajne so špecializovaným obsahom s prevahou publicistických textov

čitateľ adresát resp. recipient, ktorý pravidelne alebo nepravidelne číta periodickú tlač

článok zaužívaný názov pre publikovaný novinársky prejav

črta publicistický žánr, v ktorom dominuje zobrazovanie vlastností ľudí a ich príbehov – patrí do publicistiky emocionálneho typu

D

ďalekopis zariadenie, ktoré pomocou elektrických impulzov prenáša na diaľku texty; v novinárskom žargóne text z tohto zariadenia (napr. ďalekopisná správa)

databanka súbor informácií v pamäti počítača (banka dát, banka údajov)

dekádnik → desaťdenník

deleatur korektorská značka v podobe gréckeho písmena théta, ktorá označuje vynechanie písmena, slova, riadka alebo časti textu

dementí vyhlásenie o nepravdivosti alebo nesprávnosti publikovaného tvrdenia

denník periodická tlač, vychádzajúca najmenej štyrikrát týždenne (ranník, poľudník, večerník)

depeša súrna správa s dôležitými informáciami

desaťdenník periodická tlač, vychádzajúca raz za desať dní (nespr. dekádnik)

dezinformácia nepravdivá alebo skreslená informácia

dialóg rozhovor, jazykový prejav najmenej dvoch osôb, predpoklad spravodajského alebo publicistického interview resp. iného novinárskeho prejavu

dialogizovaná správa → spravodajský rozhovor

diamant klasický názov stupňa veľkosti písma 4 bodov, veľmi drobného písma, používaného ojedinele

digest periodická tlač, obsahujúca zhustený výber najzaujímavejších článkov prevzatých zväčša z iných novín a časopisov

diskusia epištolárny publicistický žánr, prínášajúci výmenu názorov viacerých ľudí na otázky spoločenského významu – patrí do publicistiky emocionálneho typu

distributér organizácia alebo osoba, rozširujúca periodickú tlač

domácia korektúra prvé vyznačenie chýb korektorom pri porovnávaní odťlačku sadzby (obľahu) s rukopisom

domicil miesto, odkiaľ informácia pochádza, umiestňuje sa spravidla na začiatku prvého riadka textu

dopisovateľ stály externý prispievateľ redakcie

dotlač dodatočná tlač z tej istej alebo novej sadzby, ale bez podstatných zmien

drobná inzercia druh inzercie, ktorou si občania riešia svoje drobné záležitosti, spravidla nemá komerčný charakter (malý oznamovateľ)

drobníčka spravodajský žánr, krátka, obyčajne jednovetná správa menšieho spoločenského významu (lokálka, noticka)

dvojčicero stupeň veľkosti písma 24 bodov, používaný obyčajne na titulky

dvojčíslo výťažok periodickej tlače spravidla s dvojnásobným rozsahom strán bežného čísla

dvojdeník periodická tlač, vychádzajúca dva alebo tri razy týždenne (nespr. obdeník)

dvojmesačník periodická tlač, vychádzajúca raz za dva mesiace

dvojtýždňák krátky novinársky text, zalomený do dvoch stĺpcov

dvojstrana v periodickej tlači koncepcie vytvorená časť dvoch protiahlych strán k významnej téme

dvojtyždenník periodická tlač, vychádzajúca raz za dva týždne

dynamická grafická úprava celková úprava strán, vyznačujúca sa krátkosťou publikovaných textov, väčším počtom fotografií, väčšími titulkami a užšou sadzbuou v stĺpcoch strany

E

editorial → úvodník

egyptienka latinkové písmo bez tieňovania so serifmi

embargo pokyn spravodajskej agentúry na neuverejnenie informácie do vopred stanovenej lehoty alebo do súhlasu na jej publikovanie

entrefilet emocionálne spracovaný krátky žánr na pomedzí spravodajstva a publicistiky, zachytávajúci všedné maličkosti, nachádza sa spravidla na čele drobných správ → predchýr

epištolárna publicistika druh publicistiky racionálneho typu, ktorý vzniká v kontakte s verejnosťou

esej publicistický žánr, náročne spracovaná úvaha na spoločensky významnú aktuálnu tému – patrí do publicistiky emocionálneho typu

etika novinára súbor mravných noriem profesionálnej cti novinára

expedícia súčasť administrácie, ktorá má na starosti vypravovanie periodickej tlače

externý spolupracovník osoba, ktorá sa podieľa na tvorbe novinárskeho celku (spravidla autorsky) a nie je zamestnancom redakcie

F

fakt odraz javu, overiteľná skutočnosť daná činom, dejom, udalosťou, poznaním

faktor vedúca funkcia sadziarne v tlačiarňach

fejton publicistický žáner, vtipne resp. satiricky zobrazujúci zväčša negatívne stránky života – patrí do publicistiky emocionálneho typu
filialna redakcia vysunuté pracovisko ústrednej redakcie mimo jej sídla
fleš spravodajský žáner, predbežná stručná dvoj-, trojriadková agentúrna správa o významnej aktuálnej udalosti
fotomontáž spojenie niekoľkých fotografií alebo ich častí do jedného celku
fotoreportáž súbor fotografií v logickom sledе s krátkym informačným textom, publikovaný v periodickej tlači
fotoreportér novinár, ktorého úlohou je zhotovovať pre periodickú tlač alebo spravodajskú agentúru aktuálne fotografie
fotosadzba spôsob sadzby na svetlomitlivý materiál (film, fóliu, papier)
fraktúra nemecké gotické lomené písmo s ostrou stavbou a štíhlym tvarom
fráza myšlienkovito prázdne, nič nehovoriace vyjadrenie, znehodnocujúce novinársky prejav

G

garmond stupeň veľkosti písma 10 bodov, používaný na zvýrazňovanie podtitulkov, nadtitulkov a významných textov v periodickej tlači a na sadzbu kníh
glosa publicistický žáner so stručným stanoviskom k čiastkovému faktu, podaný výpnou formou – patrí do publicistiky emocionálneho typu
grafická úprava výtvarné usporiadanie obsahu periodika, charakterizujúce jeho vzhľad (dynamická a statická grafická úprava)
grotesk latinské písmo bez tieňovania a serifov, patrí k základným tlačiarskym písmam

H

hladká sadzba jednoduchá sadzba spravidla z jedného typu písma (rezu a stupňa veľkosti)
hlaholika najstaršie slovanské písmo vytvorené Konštantínom z malých písem gréckej abecedy
hlavička názov novín alebo časopisu uverejnený na prvej strane so stručnými vydavateľskými údajmi
hlavičkové noviny vydanie novín s prevažne

rovnakým obsahom ako ústredné periodikum, pri ktorom sa mení len jeho hlavička a zaraďujú sa niektoré prejavy alebo strany miestneho významu
hlavný sekretár vo veľkých redakciách funkcia, zodpovedajúca za koordináciu výroby novín a chod redakcie → sekretár
hlavný titulok titulok nad ťažiskovým článkom periodika
hlbkotlač technika tlače z hlčky, pri ktorej sa farba nanáša na potláčaný materiál (papier) z vyhlbených miest tlačovej formy
honorár v redakciách finančná odmena za publikovaný text, fotografiu alebo inú prácu na tvorbe novinárskeho prejavu či celku

I

ilustrácia fotografia alebo kresba, ktorá doplní a objasňuje, prípadne spestruje publikovaný text
impressum starší názov pre povinné údaje → tiráž
imprimatur písomný súhlas na začatie tlače, umiestnený na poslednej korektúre
informácia jazykový prejav, v ktorom sa objektívne, vecne a dokumentaristicky konštatujú určité fakty
iniciála začiatkové písmeno textu, zdôraznené veľkosťou, farbou alebo zdobením
interview novinársky žáner (spravodajský i publicistický), v ktorom novinár alebo publicista formou rozhovoru sprostredkuje výpoveď verejného činiteľa publikovaním v prostriedkoch masovej komunikácie
inzerát platený oznam v periodickej tlači, odlišený od redakčnej časti textu
inzercia súhrn platených oznamov v periodickej tlači, publikovaný v rôznej textovej resp. grafickej podobe → drobná a → plošná inzercia
inzerent osoba alebo inštitúcia, ktorá inzeruje

J

jednorazový náklad počet výtlačkov periodika v jednom vydaní → náklad
jednostĺpec spravodajský žáner, krátka správa o aktuálnej udalosti alebo jave so samostatným titulkom, zalomená na jeden novinový stĺpec

K

kamelot pouličný predavač novín a časopisov
kapitálka veľké písmo sádzané na výšku malých písmen, používa sa na vyznačovanie dôležitejších častí textu
karikatúra textové alebo kreslené zobrazenie, spravidla komicky zveličujúce charakteristiku alebo podobu určitej osoby resp. veci
klišé často používaný, stereotypný výraz, negatívne vplývajúci na kvalitu novinárskeho prejavu
knih tlač technika tlače z výšky, pri ktorej sa farba nanáša na potláčaný materiál (papier) z vyvýšených miest tlačovej formy
kolonel klasický názov stupňa veľkosti písma 7 bodov, používaného najmä na sadzbu drobnej inzercie
kolportáž rozširovanie (roznášanie) novín a časopisov
kolportér osoba, ktorá roznáša alebo predáva periodickú tlač
kolonna stĺpec textu na jednej strane viacištipcových strán
komentár publicistický žáner, v ktorom autor vysvetľuje, rozoberá, hodnotí, zovšeobecňuje a zaujíma stanovisko – patrí do publicistiky racionálneho typu
kompilát novinársky text, zostavený na základe poznatkov z cudzích prameňov
komunikácia dorozumievanie medzi ľuďmi na základe informácií
komunikačná retaz prenos informácie medzi komunikátorom (redaktorom, redakciou) a komunikantom (adresát, čitateľ, prijímateľ, recipient)
komunikačný kanál prostriedok, pomocou ktorého sa signály ako nosiče informácií dostávajú od komunikátora ku komunikantovi
komunikant prvok komunikačnej retaze, ktorý na konci komunikačného kanála prijíma informácie komunikátora a späťne ich transformuje (adresát, čitateľ, recipient)
komunikát obsah, ktorý sprostredkúva komunikátor komunikantovi → novinársky prejav
komunikátor prvok komunikačnej retaze, ktorý informáciu odovzdáva komunikačnému kanálu pre komunikanta → redakcia, → redaktor

komuniké spravodajský žáner, úradná správa o významných udalostiach, ktorá sa podáva spravidla prostredníctvom spravodajskej agentúry
korektor odborný pracovník, ktorý porovnáva rukopis (predlohu) s odtlačkami sadzby a vyznačuje zistené chyby
korektorská značka normou určený znak na vyznačovanie chýb a technických nedostatkov na odtlačku sadzby (korektórne zamienko)
korektúra vyznačovanie chýb na odtlačku sadzby, ako aj odtlačok s vyznačenými chybami
korektúrny odtlačok odtlačok sadzby pre potreby korektúry
korešpondent spravodajca periodickej tlače
krátka správa spravodajský žáner, stručná dvoj-, trojriadková správa → noticka, → fleš, → jednotštipce
kurzíva ležaté písmo naklonené mierne šikmo doprava, používa sa najmä ako vyznačovacie alebo pri novinárskych prejavoch publicistiky emocionálneho typu
kurzívka kratší vtipný novinársky prejav s aktuálnym obsahom, vysádzaný kurzívou
kurzor svetelná korektorská značka pri fotosadzbe, označuje opravu jednotlivých znakov na obrazovke
kuželka v typografických bodoch vyjadrené, z kovovej sadzby pochádzajúce a už zriedka používané označenie stupňa veľkosti písma

L

lámание umiestňovanie stĺpcov sadzby, titulkov, ilustrácií a iných grafických prvkov do jednotlivých stránok
latinka písmo, ktorého veľké písmená pochádzajú zo starorímskej (latinskej) kapitály a malé písmená zo stredovekej minuskuly
lístkový rukopis rukopis hesiel rozpísaný na jednotlivých lístkoch v abecednom alebo inom poradí
lokálka spravodajský žáner, krátka správa prinášajúca základné fakty o dianí miestneho významu
lokálna tlač periodiká vychádzajúce v určitej lokalite (mesto, obec, sídlisko, podnik)

M

magazín obrázkový časopis s pestrým obsahom
majuskula písmeno veľkej abecedy → verzála
maketa model čísla novín alebo časopisu, návrh rozmiestnenia novinárskych a novinárskych prejavov na zrkadlách strán
makulatúra chybné alebo staré výtlačky novín a časopisov, určené na odpad
manžeta úvodná časť novinárskeho prejavu, sádzaná iným typom písma, spravidla cez viac stĺpcov (perex, rámcová správa)
masmédiá zaužívaný názov pre prostriedky masovej komunikácie (médiá)
masová komunikácia šírenie spoločenských informácií pomocou prostriedkov masovej komunikácie
masovokomunikačné prostriedky synonymum pre prostriedky masovej komunikácie
matrica forma na rozmnožovanie typografických znakov i celých strán novín alebo časopisov
medieval stredoveké latinkové písmo so širokým rezom, rôznymi tvarmi pätiiek a malými rozdielmi medzi vlasovými a tieňovými čiarami
medzititulok druh titulku, rozčleňujúci novinársky prejav na menšie časti, aby bol pre čitateľa prehľadnejší
memfis latinkové písmo, druh egyptienky so silnou kresbou, s výraznejšími a hranatými pätkami, využívané najmä v titulkoch
memoáre písané pamäti, spomienky významných osobností
merkantil obchodné tlačoviny (napr. ceniny, drobné akcencie, faktúry, formuláre a pod.)
mesačník periodická tlač, vychádzajúca raz za mesiac
mikrointerview spravodajský žánér, druh krátko spravodajského rozhovoru, založený na podaní informácií formou stručných otázok a odpovedí → interview
minuskula písmeno malej abecedy
montáž technika novinárskej tvorby, ktorej výsledkom je viac novinárskych prejavov pod spoločným titulkom; zalamovanie strán pri ofsete
montážnik odborník-typograf, ktorý v tla-

čiarni zostavuje jednotlivé časti novinovej strany podľa zrkadla redakcie
motto citát na začiatku novinárskeho prejavu, ktorý sa vzťahuje na jeho obsah
mutácia nové resp. iné vydanie toho istého čísla periodika na základe výmeny niektorých novinárskych prejavov, alebo vydanie pre určitú oblasť

N

nadtitulok druh titulku, umiestnený nad hlavným titulkom, sádzaný menším stupňom písma ako hlavný titulok
náhlad posledná kontrola korigovaných chýb na novinovej strane pred začiatkom tlače porovnaním s revíznym odťahom
náklad počet jednorazovo vydaných výtlačkov jedného čísla periodika
nedelník rozšírené vydanie denníka s čítaním na dni pracovného pokoja
negatívne písmo svetlé písmo na tmavom poli
nekrológ spomienkový a hodnotiaci prejav pri úmrtí významných osobností, publikovaný v periodickej tlači spravidla v čiernom rámečku
nenovinársky prejav výsledok inej činnosti než novinárskej (aforizmus, báseň, krížovka a i.), šírený periodickou tlačou
nonpareille klasický názov stupňa veľkosti písma 6 bodov, používaného zväčša pri drobnej inzercii
nota úradné oznámenie medzi vládami jednotlivých štátov prostredníctvom ministerstva zahraničných vecí alebo zastupiteľských úradov
noticka spravodajský žánér, krátka jednovetná správa o aktuálnych udalostiach a javoch, ktorým sa obyčajne nepripisuje veľký spoločensko-politický význam → lokálka
novinár tvorivý pracovník, ktorý je autorom novinárskych prejavov
novinárska informácia každá spoločenská informácia stvárná v novinárskom prejave a rozširovaná v podobe novinárskeho celku verejne a pravidelne s cieľom informovať adresáta
novinárska kačica novinársky prejav, ktorý má nepravdivý, vymyslený obsah

novinársky celok výsledok novinárskej redakčnej činnosti bez ohľadu na prostriedok masovej komunikácie, ktorý ho šíri (napr. číslo novín alebo časopisu, novinárska rozhlasová a televízna relácia a dokumentárny, najmä spravodajský film)
novinársky prejav výsledok individuálnej tvorivej novinárskej činnosti určený na šírenie prostriedkami masovej komunikácie
novinársky žánér abstraktný model novinárskeho prejavu s ustálenými obsahovými a formovými znakmi
novinárstvo tvorivá činnosť, ktorej výsledkom sú novinárske prejavy a novinárske celky s cieľom informovať verejnosť o aktuálnom dianí
novinoveda sústava zovšeobecnených poznatkov o novinárstve ako osobitnej tvorivej činnosti
novinovedec vedecký pracovník, ktorý z rôznych hľadísk skúma novinárske prejavy a novinárske celky
noviny periodická tlač vychádzajúca v denných, dvojdenných resp. dlhších intervaloch, ktorej obsahom sú novinárske a nenovinárske prejavy univerzálneho charakteru
nulté číslo výtlačok novín alebo časopisu tožný alebo podobný prvému číslu nového periodika

O

oblamovanie úprava sadzby do užších stĺpcov (napr. okolo fotografií, titulkov a pod.), než má príslušné periodikum
obrátená pyramída → spravodajská pyramída
obrazová agentúra agentúra, ktorá zhromažďuje a šíri obrazové spravodajstvo
obľah skúšobný odťahok stĺpcov, sadzby alebo strany, na ktorom sa vykonávajú korektúry a iné úpravy
ofsetová tlač technika tlače z plochy, nazývaná aj prenosná alebo nepriama tlač, pri ktorej sa farba nanáša na potlačaný materiál (papier) z ofsetovej matrice prostredníctvom gumového valca
ohlas epištolárny publicistický žánér, vyjadrujúci stanovisko k uverejnenému novinárskemu prejavu – patrí do publicistiky racionálneho typu

otvorený list špecifický novinársky prejav, ktorým sa redakcia (resp. iný subjekt) obracia na významných predstaviteľov, alebo odpovedá čitateľovi na problém, ktorý môže zaujímať širší okruh adresátov – patrí do epištolárnej publicistiky racionálneho typu
ozdobné písmo písmo, používané na sadzbu akcencií (napr. čiarkované, tieňované, presvetlené ai.)
oznámenie spravodajský žánér, stručná úradná správa určená širšiemu, často vymedzenému okruhu adresátov o pripravovaných podujatiach

P

paginácia stránkovanie
panghart slangový výraz pre východový riadok → sirota
panna zaužívaný typografický výraz pre korekturný odťahok, na ktorom sa nezistila ani nebola vyznačená nijaká chyba
parafraza voľné opakovanie alebo tlmočenie cudzích myšlienok namiesto ich doslovného citovania (napr. pri referátoch)
parangon klasický názov stupňa veľkosti písma 18 bodov, používaného na nadtitulky, medziitulky, ojedinele i titulky
perex per extensum, na celú šírku, sadzba je vysádzaná cez viac stĺpcov, obyčajne pri úvode novinárskeho prejavu, odlišného od ďalšieho textu → manžeta
periodicita jeden zo základných atribútov novinárstva, spočívajúci vo vychádzaní novinárskych celkov v pravidelných časových intervaloch
periodická tlač tlačené noviny a časopisy vychádzajúce v pravidelných časových intervaloch
perovka štoček vyhotovený z perovej resp. štetcovej kresby alebo odťahok z tohto štočka
petit klasický názov stupňa písma veľkosti 8 bodov, spravidla používaného v novinách a časopisoch
písmo sústava písaných, kreslených, fotografovaných, tlačených, razených alebo inak vytvorených písmových znakov hlások, slabík, slov, čísloviek, interpunkčných znamienok, hudobných výrazov, matematických, chemických alebo iných pojmov

písmový font digitalizovaná súprava písmen a všetkých znakov jedného typu a rezu písma v počítači

plošná inzercia text i obraz inzerátu vtesnaný do určenej plochy

PMK skratka pre prostriedky masovej komunikácie

podčiariť rozsiahlejší novinársky prejav spravidla v dennom periodiku, umiestnený na dolnej polovici strany pod čiarou → podval

podtitulok druh titulku, umiestnený pod hlavným titulkom, sádzaný menším alebo odlišným písmom

podtlač plošná alebo čiarová, obyčajne farebná tlač pod textom alebo ilustráciou

podval hovorový výraz pre podčiariť

point bod, základná jednotka angloamerickej mernej sústavy s hodnotou 0,353 mm (12 points-bodov je 1 pica s hodnotou 4,23 mm) → typografický bod

pointa nečakané, prekvapujúce vyvrcholenie záveru novinárskeho prejavu

polotučné písmo vyznačovacie písmo so zosilnenou kresbou

poludník denník, vychádzajúci na poludnie

pomocný redakčný aparát novinársky netvoriví pracovníci redakcie, vykonávajúci pomocné redakčné práce

popisok vysvetľujúci text k fotografii resp. ilustrácii

povinný výtlačok výtlačok periodika, ktorý sa povinne posielala úradom a inštitúciám vymenovaným v osobitnej vyhláske

poznámka publicistický žánr, vyjadrujúci spravidla kritické stanovisko k čiastkovému problému – patrí do publicistiky racionálneho typu

predchýr entrefilet

predloha tlačovina, kresba alebo fotografia, určené na reprodukovanie v periodickej tlači

predstihová strana novinová strana, ktorá sa redakčne i tlačiarensky pripraví s predstihom pred vyjdením periodika

prekladané písmo písmo sádzané s medzerami medzi hláskami (riedené písmo)

prelamovanie nové zalamovanie sadzby na strane pri výmene textov alebo po veľkých korektúrnych úpravách

presadzba nadbytočná sadzba, ktorá zostala

po zalomení novinárskeho celku obyčajne pri nesprávnom výpočte rozsahu rukopisu alebo po prelamovaní

príloha tlačovina vložená do periodika, ktorú možno vyňať a zložiť z nej samostatný celok

príspevok rukopis od dopisovateľa, spolupracovníka alebo redaktora dodaný redakcii, resp. ako novinársky prejav uverejnený

profil publicistický žánr, približujúci osobu, ktorá je príkladom v určitej oblasti – patrí do publicistiky emocionálneho typu

prostriedky masovej komunikácie prostriedky zhromažďujúce, tvoriace a masovo šíriace sociálnu informáciu (tlač, rozhlas, televízia)

prvé vydanie časť nákladu denníka, tlačená z prvej sadzby

publicista novinár alebo spolupracovník redakcie, ktorý publikuje príspevky o aktuálnych, spravidla spoločensko-politicky závažných otázkach

publicistické interview publicistický žánr, v ktorom interviewovaný v odpovediach na otázky novinára posudzuje, analyzuje a zaujíma stanovisko k určitému problému → interview

publicistický žánr novinársky žánr, ktorý sa neobmedzuje iba na informovanie, ale aj analyzuje, objasňuje, hodnotí a zovšeobecňuje

publicistika jedna z dvoch základných zložiek novinárskej tvorby, súhrn novinárskych prejavov o aktuálnych udalostiach, v ktorých sú javy východiskom pre zovšeobecňovanie → spravodajstvo

publicistika emocionálneho typu súhrn publicistických novinárskych prejavov, v ktorých opis podania je obrazno-emocionálny (beletristické žánre)

publicistika racionálneho typu súhrn publicistických novinárskych prejavov, v ktorých opis podania je logicko-pojmový (analytické žánre)

publicista jeden zo základných atribútov novinárstva, spočívajúci v rozširovaní informácií prostriedkami masovej komunikácie

publikovanie vydávanie, uverejňovanie novinárskych alebo nenovinárskych prejavov tlačou

R

rámcová správa zhrňujúci text na začiatku novinárskeho prejavu, jeho stručný obsah alebo základné fakty, sádzaný odlišným typom písma (rámcovka, perex)

ranník denník, vychádzajúci ráno

recenzia publicistický žánr, v ktorom sa hodnotí umelecké, vedecké alebo iné dielo – patrí do publicistiky racionálneho typu

recipient adresát (čitateľ, poslucháč, divák), príjemca obsahov šírených prostriedkami masovej komunikácie

redakcia 1. kolektív pracovníkov redaktorov a pomocného redakčného aparátu, združených do organizačnej jednotky, ktorá pripravuje a tvorí novinárske prejavy a novinárske celky; 2. činnosť na úprave novinárskych prejavov a novinárskych celkov

redakčná beseda publicistický žánr, v ktorom viacero účastníkov (spravidla vedených redaktorom) osvetľuje podstatu a charakter problému a nachádza východisko – patrí do publicistiky racionálneho typu

redakčná rada pomocný a poradný orgán šéfredaktora alebo vedúceho redaktora

redakčná uzávierka konečná lehota na odovzdanie rukopisov útvaru, ktorý tvorí maketu čísla periodika

redakčné tajomstvo právo anonymity autorov informácií určených na uverejnenie

redakčný funkcionár pracovník, ktorý riadi a organizuje prácu v redakcii (šéfredaktor, zástupca šéfredaktora, sekretár, vedúci oddelenia)

redakčný kôš obrazné pomenovanie miesta v redakcii, kde sa ukladajú príspevky nevhodné na uverejnenie

redakčný plán rozvrh práce, základný dokument redakcie

redaktor tvorivý pracovník redakcie, ktorý píše novinárske prejavy, rediguje príspevky dopisovateľov, spolupracovníkov a iných prispievateľov, alebo iným spôsobom prispieva k tvorbe novinárskeho celku

redigovanie tvorivý proces, ktorého výsledkom je novinársky celok v podobe apretovaných (redigovaných) a technicky pripravených novinárskych prejavov

referát spravodajský žánr, referujúca sprá-

va, prinášajúca chronologický alebo voľne zostavený priebeh aktuálnej udalosti

regionálna tlač periodiká vychádzajúce v určitom regióne (okres, oblasť, kraj)

remitenda nepredaná časť vytlačeného nákladu novín alebo časopisu, vrátená vydavateľstvu

reportáž publicistický žánr, v ktorom autor pri zobrazovaní životnej reality využíva obrazne vyjadrovacie prostriedky – patrí do publicistiky emocionálneho typu

revízia kontrola a oprava chýb podľa poslednej kontroly na odtlačku strany

revue periodická tlač literárneho, odborného alebo vedeckého charakteru, vychádzajúca v dlhších intervaloch

rez písma charakter kresby písma (napr. obyčajné, polotučné, kurzíva ai.)

riedenie vyznačovanie časti textu (slova, riadka) medzerami medzi hláskami (prekladané písmo)

rieka zaužívaný typografický názov pre súvislý biely pruh v stĺpci textu, ktorý vzniká na seba nadväzujúcimi medzerami medzi slovami

riport spravodajský žánr, beletrizovaná správa, v ktorej autor živo opisuje aktuálnu udalosť alebo jav pomocou obrazných vyjadrovacích prostriedkov

ročník súbor všetkých čísel periodika vydaných za jeden rok

rodina písma súhrn písmen toho istého rezu (základné písmo, vyznačovacie písmo)

rotačka tlačový (tlačiarenský) stroj, ktorý na princípe otáčajúcich sa (rotujúcich) valcov tlačí noviny a časopisy

rozbor publicistický žánr, v ktorom sa podrobnejšie skúmajú a analyzujú aktuálne javy – patrí do publicistiky racionálneho typu

rozhovor → interview

rozsah novín celkový počet strán v jednom čísle periodika

rozšírená správa spravodajský žánr, ktorý podáva obširnejšiu informáciu o aktuálnej udalosti alebo jave → situačná správa

rubrika hlavičkou označený útvar pre tematicky rovnorodé novinárske (alebo nenovinárske) prejavy, umiestnený spravidla na tom istom mieste v periodiku

rukopis definitívna podoba novinárskeho

prejavu určeného na sádzanie a ďalšie polygrafické spracovanie
 ryba zaužívaný typografický názov pre písmeno iného druhu v rovnorodej sadzbe

S

sádzanie zhotovovanie sadzby na sádzacom, fotosádzacom alebo písacom stroji; prenos rukopisu na diernu alebo magnetickú pásku, resp. iný nosič informácií
 sadzba vysádzaný text

sekretár redakčný funkcionár, zostavuje plán novinárskeho celku, sústreďuje a pripravuje novinárske prejavy do tlače a dozerá na výrobu periodika → hlavný sekretár
 sekretariát koordinačné centrum redakcie, ktoré skľubuje prácu všetkých jej útvarov
 serif priečne zakončenie ťahu písmena (nespr. päťka)

siedma veľmoc zaužívané pomenovanie periodickej tlače, vyzdvihujúce silu jej pôsobenia (vzťahuje sa na všetky prostriedky masovej komunikácie)

signálny výťahok prvý výťahok periodika, ktorý predkladá tlačiareň redakcii pred začiatkom tlače

sirota zaužívaný typografický názov pre neúplný východový riadok na začiatku nového stĺpca → panghart

situčná správa spravodajský žánér, druh rozšírenej správy, ktorá popri už známej skutočnosti obsahuje nový aktualizáčný moment

skladačka zoskupenie jednotlivých správ na určitú tému do spravodajského celku spravidla so spoločným úvodom, perexom
 spoločný titulok titulok sádzaný nad celou novinovou stranou alebo jej časťou pre viaceré novinárske prejavy na tú istú tému

správa základný spravodajský žánér, ktorý prináša stručnú a jasnú novinársku informáciu o aktuálnej, spoločensky významnej alebo zaujímavej udalosti (jave)

spravodajca vysunutý redaktor periodika, ktorý určitý čas pôsobí mimo redakcie
 spravodajská agentúra tlačová agentúra spravodajská pyramída postup tvorby správy podľa klesajúcej dôležitosti podávaných informácií

spravodajský rozhovor spravodajský žánér, dialogizovaná správa, v ktorej sa informácie podávajú stručne a vecne → interview
 spravodajský žánér novinársky žánér, ktorého podstatou je informovanie o konkrétnych aktuálnych skutočnostiach

spravodajstvo jedna z dvoch základných zložiek novinárskej tvorby, súhrn novinárskych prejavov, ktoré vecne, stručne a presne približujú aktuálnu alebo neznámu udalosť širšej verejnosti → publicistika

stĺpcová korektúra vyznačovanie opráv (alebo vyznačené opravy) na odtlačku stĺpca sadzby

stĺpček publicistický žánér, na malom priestore ľahké a živé osobnostné uvažovanie, zobrazujúce nové skutočnosti – patrí do publicistiky emocionálneho typu

stĺpec súvislá sadzba textu určitej šírky, zložená z väčšieho počtu riadkov rovnakej dĺžky pod sebou (nespr. špalta)

strana jednotka rozsahu novín a časopisov

stránka jednotka rozsahu sadzby

stránková korektúra vyznačovanie opráv alebo vyznačené opravy na odtlačku stránky

stupeň veľkosti písma označenie veľkosti písma názvom, počtom typografických bodov alebo v milimetroch → kuželka

svadba zaužívaný typografický názov pre omylom dvakrát vysádzané slovo alebo časť textu

Š

šéfredaktor najvýznamnejší redakčný funkcionár, zodpovedajúci za obsah periodika
 štvorcero stupeň veľkosti písma 48 bodov, používa sa na titulky

štvorček štvorcový výplnok, ktorého šírka sa rovná kuželke,

jeho formátu sa rovná verzálka M, preto je z angličtiny známy ako „em“.

štvrtročník periodická tlač, vychádzajúca raz za štvrtrok (nespr. kvartálnik)

švabach novogotické lomené písmo (na prechode od gotiky k fraktúre) so širším, obľahším tvarom bez ostrých uhlov

T

tercia klasický názov stupňa veľkosti písma 16 bodov; používaného spravidla na nadtitulky, podtitulky, príp. titulky

text klasický názov stupňa veľkosti písma 20 bodov, používaného spravidla na nadtitulky, príp. titulky

tiráž povinné vydávateľské údaje, ktoré sa podľa tlačového zákona musia uviesť na každom výtlačku periodickej tlače: názov vydavateľa, adresa redakcie, meno šéfredaktora a jeho zástupcu alebo zástupcov, miesto, dátum a číslo vydania, cena periodika a ďalšie údaje, umiestňujú sa spravidla na prvom alebo poslednom liste

titulkový blok názov pre kompaktný celok, ktorý tvoria hlavný titulok, nadtitulok a podtitulky

titulná strana prvá strana periodika, na ktorú sa umiestňujú najaktuálnejšie a najvýznamnejšie novinárske prejavy

titulok nadpis, nadpisový riadok (riadky), názov novinárskeho prejavu

tlač 1. pracovný postup pri výrobe periodickej tlače, kedy sa farba prenáša z tlačovej formy na papier; 2. súhrnný názov pre polygrafické výrobky, ktorých spoločným znakom je spracovanie tlače

tlačiarenský škriatok zaužívaný názov pre chybu, ktorá mení zmysel novinárskeho prejavu

tlačová agentúra inštitúcia, ktorá slovom a obrazom informuje odberateľov (tlač, rozhlas, televíziu a i.) o aktuálnych udalostiach

tlačová beseda pracovné stretnutie, na ktorom novinári žiadajú zodpovedných zástupcov inštitúcií o stanovisko k určitej udalosti alebo problému

tlačová forma sústava tlačiacich a netlačiacich prvkov, ktorá reprodukuje na papier presný obraz predlohy

tlačová konferencia pracovné stretnutie, na ktorom štátni, politickí a iní predstavitelia odovzdávajú novinárom dôležité informácie na publikovanie

tlačová oprava oprava vytlačenej nepravdivej alebo pravdu skresľujúcej informácie
 tlačovina tlačený polygrafický výrobok

tlačovka zaužívaný výraz pre tlačovú besedu alebo konferenciu

tlačový hovorca → tlačový tajomník

tlačový tajomník pracovník ústredného orgánu alebo inej inštitúcie, ktorý sa stará o všestranné styky s prostriedkami masovej komunikácie

trojčicero stupeň veľkosti písma 36 bodov, používa sa na titulky

trojstĺpec novinársky prejav, zalomený do troch stĺpcov

tučné písmo najvýraznejšie vyznačovacie písmo so silnou kresbou

typ písma označenie konkrétneho písma s typickými, charakteristickými znakmi

typografický bod najmenšia základná jednotka európskej typografickej mernej sústavy s hodnotou 0,376 mm (12 bodov je 1 cícero s hodnotou 4,5 mm) → point

tyždenník periodická tlač, vychádzajúca raz za týždeň

U

úprava rukopisu jazyková, stylistická, vecná a technická príprava textu do tlače

úradná správa → komuniké. → oznámenie
 ústredná tlač periodická tlač, vychádzajúca pre celé územie štátu

úvodník publicistický žánér, v ktorom sa analyzuje, hodnotí a zovšeobecňuje závažný aktuálny problém, spravidla sa umiestňuje ako vstupný novinársky prejav periodika – patrí do publicistiky racionálneho typu

V

vdova prvý riadok nového odseku na konci stĺpca

večerník denník, vychádzajúci v popoludňajších alebo večerných hodinách
 vedúci vydania redaktor, zodpovedný za všetky práce spojené bezprostredne s redakčnou etapou výroby periodika

verzálka písmeno veľkej abecedy (aj verzálka)
 vestník periodikum, uverejňujúce oznámenia, inštrukcie, nariadenia, pokyny alebo organizačné opatrenia

vlasovka jemný ťah v kresbe písma

vsuvka doplnok textu pripísaný na okraj rukopisu alebo korektúry, resp. pripojený na osobitnom liste

vydanie novín časť nákladu novín tlačaná z jednej sadzby alebo súpravy tlačových foriem

vydavateľ inštitúcia, skupina ľudí alebo jednotliviec, ktorí sú oprávnení vydávať periodikú a neperiodickú tlač

vydavateľský hárok merná jednotka tlačiarenskej produkcie, ktorá obsahuje okrem autorovho rukopisu aj redakčnú časť (VH)

východový riadok posledný riadok v odseku sadzby, ktorým sa nemá začínať nový stĺpec (panghart, sirota)

výstrižkový časopis → digest

výtlačok exemplár periodika

vyznačovacie písmo písmo, používané na sadzbu titulkov alebo na zvýraznenie častí textu (kurzíva, polotučné, prekladané, tučné písmo)

Z

základné písmo obyčajné, stojaté písmo, najčastejšie používané na sadzbu periodík

zalamovací terminál zariadenie s veľkoplošnou obrazovkou na zalamovanie novinových strán

zarážka označenie prázdneho miesta na začiatku riadka alebo riadkov (odseku), resp. užšie a výraznejšie sádzaná časť textu, resp. miesto pre iniciálku

zrkadlo podklad redakcie na lámanie strán, plán rozmiestnenia textu, ilustrácií a ďalších prvkov na novinovej strane

Ž

žánrová dominanta najvýznamnejšia zložka novinárskeho žánru, určujúca jeho charakter

žurnalista → novinár

žurnalistika → novinárstvo

Kódex novinárskej etiky Slovenského syndikátu novinárov

„Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu; toto právo nepripúšťa, aby niekto trpel ujmu za svoje presvedčenie, a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmkoľvek prostriedkami bez ohľadu na hranice.“ (Článok 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv z 10. 12. 1948).

Z uverejneného práva verejnosti poznať fakty a názory vyplýva súbor povinností a práv novinárov. Zodpovednosť novinárov voči verejnosti má prednosť pred akoukoľvek inou zodpovednosťou, najmä pokiaľ ide o ich zamestnávateľov a štátnu moc.

„Pri výkone svojich práv a slobôd sa každý podrobuje iba takým obmedzeniam, ktoré stanovuje zákon výlučne preto, aby sa zabezpečovalo uznanie a zachovanie práv a slobôd ostatných a vyhovel spravodlivým požiadavkám morálky, verejného blaha v demokratickej spoločnosti.“ (Článok 29 ods. 2 Všeobecnej deklarácie ľudských práv).

V súlade s týmito ustanoveniami (článkami Všeobecnej deklarácie ľudských práv a v súlade s duchom a textom Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach) si novinári na Slovensku kladú tieto profesionálne záväzné etické hranice:

I. NOVINÁR A SPOLOČNOSŤ

Novinár urobí všetko potrebné, aby verejnosti podával informácie pravdivé, presné, overené, úplné a odborne fundované. Pravdivosť informácií predpokladá, že fakty ako ich základ, sa podávajú čo najobjektívnejšie, v ich pravom kontexte, bez skresľovania a zamlčovania súvislostí a s primeraným uplatnením tvorivých schopností novinára. Ak sa jednotlivosti prípadu nedajú overiť, treba to uviesť. Môže slobodne vyjadrovať osobné alebo skupinové názory v medziach pluralitného súťaženia myšlienok, ak tým neporušuje občianske práva inej osoby alebo skupín a ak neohrozuje spoločenskú mravnosť. Zároveň sa sám musí podriaďovať požiadavke slobodnej výmeny názorov a voľného toku informácií. Rešpektuje vždy mieru vkusu a primeranosť výrazových prostriedkov. Má právo i morálnu